

HOOFSTUK I.

A D O L F S C H I E L.

Oorsig van sy Lewe.
1858-1898.

„Manchen Sonnenschein habe
ich gesehen, aber auch
Manchen Sturm.“

Adolf Schiel.

Afkoms en Jeug. Adolf Schiel is op 19 Desember 1858 in Duitsland gebore. Hy was 'n seun van Anton Joseph Schiel, 'n wynhandelaar van Frankfurt aan die Main, en Karolina Schiel, gebore Glindemann.⁽¹⁾

Na bereiking van die vereiste ouderdom het die jong Adolf Schiel by die Pruisiese leër aangesluit. Nadat hy 'n jaar lank aan 'n infanterie-regiment verbonde was, is hy tot die Swart Husare-regiment van die Hertog van Brunswyk toegelaat, waarin hy drie jaar lank gedien het.

Gedurende sy militêre loopbaan in Duitsland het hy waardevolle ondervinding in bykans elke vertakking van die leër opgedoen. Behalwe sy deeglike opleiding in infanterie- en kavallerieregimente was hy ook ten volle met artillerie-aangeleenthede op hoogte en in sy ledige ure het hy hom voortdurend met die studie van werke oor oorlogstrategie onledig gehou.⁽²⁾

Adolf Schiel verhuis na Suid-Afrika. 1878. In Oktober 1878 het Schiel sy Duitse „Heimat“ verlaat om 'n nuwe heenkome en sy geluk in die wye wêreld te soek. Soos baie ander van sy jeugdige landgenote het hy sy skrede na Suid-Afrika gewend.⁽³⁾

Die/.....

-
- 1) T.A. Aanwins No. 287. Verklaring van mev. P.E.K. Hansen (dogter van A. Schiel) gedeeveer 10 Oktober 1948. En: Stamboek No. 1 van Staatsartillerie K.G. Band No. 514. Grondboekblad No. 262. Besonderhede verstrekk by naam van Karl Schiel. Twee van Adolf Schiel se broers, Max en Karl, het hom later na Suid-Afrika gevolg.
 - 2) T.A. SS. (i) R. 6517/85: A. Schiel aan sts. pres. dd. 20 Des., 1885; (ii) R. 250/86 by R. 6517/85: H.W. Stumpf aan sts. pres. dd. 2 Jan., 1886 en (iii) K.G. CR. 324/86 by R.6517/85. A. Schiel aan komdt. Henning Pretorius dd. 28 Maart 1886.
 - 3) Adolf Schiel: „Drei und Zwanzig Jahre Sturm und Sonnenschein in Süd-afrika.“ Leipzig, 1902. p. 11. (Verder hierin aangedui: Adolf Schiel: „23 Jahre.....“).

Die twee jong Boererepublieke het 'n groot aantal uit-
landse immigrante na hulle gelok. Sommige van hulle -
by uitstek die Nederlanders - het as regeringsamptenare,
geneeshere, advokate of onderwysers 'n bestaan in die Re-
publieke gevind en hulle spoedig by die Boere se lewens-
wyse aangepas. (4)

Schiel lê hom baie ander immigrante het hulle egter op
aanvanklik op die landbou toegelê en Adolf Schiel het be-
landbou toe. sluit om ook sy geluk in die landboubedryf
te soek. Ten einde die nodige ondervinding op te doen -
want die landboumetodes in Suid-Afrika het hemelsbreed van
dié in Duitsland verskil - het hy aanvanklik by 'n goedge-
sinde Duitse boer in Natal in diens getree. (5)

Gedurende sy verblyf in Natal het hy bevriend geraak
met Friedrich Meyer, 'n Duitse sendeling in Zoeloeland en
sy vrou Amelie Meyer gebore Dollenberg. Een van hulle
dogters, Magdalena, wat op 4 April 1859 in Zoeloeland gebore
is, het met Adolf Schiel in die huwelik getree. (6)

Ongeveer 'n jaar nadat hy in Natal aan wal gestap het,
is Adolf Schiel en sy eggenote na die Transvaal, wat toen-
dertyd onder Engelse bewind gestaan het. Kort na die ont-
branding van Transvaal se Eerste Vryheidstryd het die jong
egpaar hulle eerste nederige woninkie in die noorde van
Transvaal betrek en 'n beskeie begin met hulle eerste eie
boordery gemaak. (7)

Só het 'n Duitser wat bestem was om 'n belangrike rol
in die lotgevalle en ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse
Republiek te vertolk, sy awontuurlike loopbaan uiters nederig
en op die heel onderste sport van die maatskaplike leer
begin.

In diens van In 1881 het Transvaal sy vryheid herwin en
die S.A.R. spoedig daerna het Adolf Schiel by die Drie-
menskap om 'n staatsbetrekking aansoek gedoen. Sy aansoek

is/....

-
- 4) Dr. A. Wypkema: „De Invloed van Nederland op de Staatsin-
stellingen der Z.A. Republiek tot 1881“. Pretoria, 1939.
p.276.
 - 5) Adolf Schiel: „23 Jahre....“ p. 11.
 - 6) T.A. Anwins No. 287. Verklaring van mev. P.E.K. Hansen
(Sien voetnoot 1).
 - 7) Adolf Schiel: „23 Jahre.....“ pp. 12-13.

is gunstig oorweeg en op 1 November 1881 het hy as klerk van die naturellekommissaris, Joachim Ferreira, te Nieuw-Schotland diens aanvaar.⁽⁸⁾

Die setel van die naturellekommissaris is later na Derby, vlak aan die Swasielandgrens verskuiwe en Adolf Schiel het hom daarheen gevolg. Op 20 Januarie 1883 is hy ook as „postagent en Collecteur van Invoerregten te Derby” aangestel.⁽⁹⁾

Dit ly geen twyfel dat Adolf Schiel se aangename persoonlikheid, sy sterk karaktertrekke, deeglikheid en hulpvaardigheid vir hom spoedig baie en invloedryke vriende gewen het nie. Aan die anderkant was hy 'n onverbidde-like teenstander van onregverdigheid en het onbillikheid met alle mag beveg en op sy reg gestaan. Hy was 'n harde, konsensieuse werker en het elke nuwe taak wat hom opgedra is, onvermoeid na die einde deurgevoer. Hy het na die hoogste sport van die leer gemik en het nie geaarsel om die moeilikste taak onder die aller ongunstigste omstandighede aan te durf nie. Hy het egter erkenning van sy dienste verwag en as die Regering getalm het om hom finansiël of met bevordering te beloon, het hy nie geskroom om daarom te vra of selfs daarop aan te dring nie. Hy het egter niks gevra waarvoor hy nie gewerk en wat hy nie verdien het nie. Aangesien hy 'n persoon was wat so openlik vooruitgestrewe het, het hy ook baie vyande gehad - selfs tot in die hoogste kringe - wat gevrees het dat hulle eie betrekkinge deur sy vooruitstrewendheid in gevaar kon kom. Daarby was hy 'n uitlander wat uit die staanspoor al vir hom 'n struikelblok was, daar baie burgers van die Republiek petisies teen die aanstelling van „uitlanders” ingedien het en dikwels daarop aangedring het dat 'n „landzoon” sy plek moet kry.

Waar dit die vrede en eensgesindheid in die Republiek

gegeld/....

-
- 8) T.A. SS. R. 467/82. SS. aan A. Schiel dd. 2 Februarie 1882 en ongedateerde nota van Joachim Ferreira.
- 9) T.A. SS. Ede 1881-1888. A. No. 158. SS. Band No. 3039. Eed van Adolf Schiel dd. 20 Januarie 1883. Schiel beweer op p. 18 van sy boek dat hy as „grensluitenant” en „sekretaris” van die naturellekommissaris te Derby aangestel is. Dié benamings het nie bestaan nie.

gegeld het, was hy egter grootmoedig genoeg om sy eie voordeel en persoon te ontsien en gering te ag. In September 1883, byvoorbeeld, het vyf-en-vyftig stemgeregtigde burgers van die wyk Piet Retief, onder leiding van die assistent-veldkornet, P.C. van Niekerk, die Staatspresident en lede van die Uitvoerende Raad in 'n memorie versoek om Adolf Schiel as Residentvrederegter te Piet Retief aan te stel. (10)

Schiel was daarvan bewus dat baie van die burgers in die wyk Piet Retief nie ten gunste van sy benoeming was nie en hy het gevrees dat die verskil van mening verdeeldheid en twis onder die burgers in Piet Retief sou veroorsaak. Daarom het hy die Regering onverwyld versoek om in belang van die vrede en eensgesindheid in die wyk Piet Retief, geen ag op die petisie waarin sy aanstelling as vrederegter versoek word, te slaan nie.

Die Regering het geredelik aan sy wenk gehoor gegee en die botsing is verhoed. (11)

Stigting van
die Nuwe Re-
publiek.

Na aloop van die Zoeloe-oorlog van 1879 het die Britse Regering die land onder dertien onafhanklike opperhoofde verdeel. Die regmatige Zoeloekoning, Cetewayo, is oor slegs een derde van sy oorspronklike gebied herstel, terwyl sy aartsvyand, Usipebu, as heerser oor die noordoostelike gedeelte van Zoeloeland aangestel is. Die oorblywende gedeelte van die landstreek is tot Britse inboorlingreserwe onder beheer van 'n residentmagistraat verklaar. Bloedige burgeroorlog het in Zoeloeland gevolg sonder dat die Engelse Regering 'n vinger verroer het om die vrede te herstel. Die eertydse trotse Zoeloenasie is derhalwe jammerlik uitgedun en verswak. (12)

Die Regerings van die Transvaal en die Oranje-Vrystaat was geneigd om die koninggesindes die Usutuparty - te

ondersteun/...

-
- 10) T.A. SS. R. 4430/83. Memorie aan sts. pres. en Uitv. Raad, geteken deur P.C. van Niekerk en 54 ander dd. 7 September 1883.
- 11) T.A. SS. R. 4536/83 by R. 4430/83. A. Schiel aan SS. dd. 15 September 1883.
- 12) H.E.W. Backeberg: "Duitse Kolonisasie-planne in Suidelike Afrika, 1884-1885". M.A.-verhandeling. Universiteit van Pretoria 1944. p. 52 (Verder aangedui: "Backeberg: "Duitse Kolonisasie-planne... p.")

ondersteun. (13)

Adolf Schiel (of „Matéfane" - Snorbaardjie, soos hy onder die inboorlinge bekend gestaan het) is dus kort nadat Cetewayo as koning oor 'n gedeelte van Zoeloeland herstel is, afgevaardig om aan Cetewayo die gelukwense en groete van generaal Piet Joubert (die superintendent van naturelle) en die Regering van die Suid-Afrikaanse Republiek oor te bring. In Cetewayo se kraal het die jong kroonprins, Dinizulu, vir Adolf Schiel opgesoek en hulle het van die staanspoor af op baie vriendskaplike voet verkeer. (14)

In die begin van 1884 is Adolf Schiel se werksaamhede as klerk van die naturellekommissaris plotseling beëindig. Op 23 Februarie 1884 moes Joachim Ferreira, naamlik, aan die superintendent van naturelle rapporteer dat Adolf Schiel in die gevangenis te Marthinuswesselstroom op 'n aanklag van „onvoorzigtigen doodslag" aangehou word. (15)

By die voorlopige ondersoek in die saak het geblyk dat Adolf Schiel teen sonder op die aand van 21 Februarie 1884 'n dringende boodskap ontvang het, om 'n meid in die nabyheid van sy woning teen mishandeling van haar broer te beskerm. Hy het sy perd laat opsaal en in die aangeduide rigting voortgery, maar eerdat hy die meid se hut bereik het, het hy die kwajong en sy vriend teëgekrom. Hy het hulle voor die punt van sy pistool aangehou maar hulle het dadelik voet in die wind geslaan. In die verwarring en halfdonker het Schiel se perd geskrik, gespring en gesteier en in sy poging om die perd tot bedaring te bring het 'n skoot afgegaan. Een van die vluggende kaffers is noodlottig in die rug getref. (16)

Schiel is op borgtog uitgelaat. Aangesien daar egter 'n kriminele aanklag teen hom hangende was, kon hy volgens wet nie sy werk hervat nie en op 1 April 1884 het F.A. Lammerding sy plek in 'n waarnemende hoedanigheid ingeneem.

Joachim/.....

-
- 13) J.F. van Oordt: „Paul Kruger en de Opkomst der Zuid-Afrikaansche Republiek." Amsterdam 1898. pp. 424-425.
14) Adolf Schiel: „23 Jahre....." pp. 36-107.
15) T.A. SS. R. 1193/84 by R. 1890/84. Nat. kom. J.J. Ferreira aan supt. van nat. dd. 23 Februarie 1884.
16) T.A. S.P. Band No. 582: Voorlopige ondersoekte. 1884-1885. Reg. van S.A.R. vs. A. Schiel dd. 23 Februarie 1884.

Joachim Ferreira was ook die mening toegedaan dat Schiel hom nie weer as klerk kon dien nie omdat: „De Kaffers hier in den omtrek zijn met het geval bekend en ik ben er zeker van het nu niet gaan zou om hem, waar het nodig is, met mij op mijne reizen onder de kaffers te nemen, daar ik er zeker van ben de kaffers hem nu schuwen en vreezen.”(17)

Die staatsprokureur het op die saak ingegaan en bevind dat daar geen grond vir vervolging teen Schiel was nie. Die aanklag teen hom is derhalwe teruggetrek.(18)

Intussen het sake in Zoeloeland egter 'n wending geneem wat Adolf Schiel se loopbaan in heeltemal 'n ander rigting gestuur het, sodat hy sy betrekking as klerk van die natuurlekkommissaris nie hervat het nie.(19)

In een van die gevegte met sy vyande is Cetewayo doodelik gewond en het spoedig daarna gesterwe. 'n Aantal boere van die Oranje-Vrystaat en Transvaal het op daardie tydstip besluit om uit eie beweging die jong Zoeloekroonprins, Dinizulu, in sy stryd om die Zoeloekroon behulpsaam te wees.

Die Regering van Transvaal het dus sedert Desember 1883 onrusbarende verslae ontvang dat amptenare en burgers van wyke 1, 2 en 3 van Piet Retief hulle plase op geheimsinnige wyse verlaat en gewapend oor die Zoeloegrens trek. Daar het hulle aangesluit by 'n klompie burgers van die Oranje-

Vrystaat/....

-
- 17) T.A. SS. R. 1193/84 by R. 1890/84. Nat. kom. J.J. Ferreira aan supt. van nat. dd. 22 Maart 1884.
- 18) T.A. SS. R. 1890/84. Landdros J.C. Krogh aan SS. dd. 29 Maart 1886.
- 19) Dit blyk dat Adolf Schiel in hierdie tyd as onderwyser weer in diens van die Suid-Afrikaanse Republiek was. Op 1 April 1886 het Joachim Ferreira namens die „Schoolkommissie” verklaar dat Adolf Schiel vir die tydperk van twee jaar aan die regeringskool te Meriba onderwys gegee het. (Dit moes tussen Mei 1884 en Mei 1886 gewees het. Die werklike datums kon nie vasgestel word nie). Schiel het die kinders tot volle tevredenheid van die ouers en skoolkommissie in die wetenskappe wat deur die onderwyswet voorgeskryf is, in musiek en in die Hollandse, Duitse en Engelse tale deeglik onderrig. Daarby het hy hulle gedurig met 'n fatsoenlike en godvresende lewenswandel 'n goeie voorbeeld gestel.
- Sien: T.A. K.G. CR. 469/88 by SS. R. 5369/88. Getuigskrif van Joachim Ferreira dd. 1 April 1886.

Vrystaat. Alhoewel aanvanklik vermoed is dat die Boere in die geheim georganiseer het om die regmatige troonopvolger in Zoeloeland te help om sy vyande te verslaan, kon geen amptenaar aanvanklik 'n bevredigende verklaring vir die geheimsinnige uittog van die burgers van Piet Retief aan die Regering verstrek nie.⁽²⁰⁾

Die Regering het getrag om die Boere te verhinder om in die Zoeloeevegte in te gryp, deur 'n proklamasie wat op 9 Mei 1884 uitgevaardig is. Daarin is veldkornette, kommandante en landdroste beveel om toe te sien dat geen burgers hul wyke verlaat om na Zoeloeland te gaan nie, omdat die Regering gerugte gehoor het „dat sommige persone uit deze Republiek hunne wijk verlaten ten einde zicht aan te sluiten en als Vrywilligers hulp aan de onder elkander vechtende Zulus in Zululand te verleenen.”⁽²¹⁾

Dit het egter gou duidelik geword dat die meerderheid van die amptenare self begeer het om die Zoeloekroonprins in sy stryd te help. Daar was dus geen keer aan die stroom van vrywilligers oor die grense nie.

Adolf Schiel het besluit om by die Boere aan te sluit. Hulle het 'n „Comité van Bestuur” in die lewe geroep en tydens 'n byeenkoms te Tintasdrift, Umfolozi, op 3 Mei 1884 is C. Birkenstock met algemene stemme tot eerste en Adolf Schiel tot tweede sekretaris van die „Comité” gekies.⁽²²⁾

Op 21 Mei 1884 het Adolf Schiel vir Dinizulu in die teenwoordigheid van 'n groot aantal van sy aanhangers tot koning van Zoeloeland „gesalf”. Op versoek van Dinizulu
het/....

-
- 20) T.A. (1) R.18/84. Bedankingsbrief van vkt. J.F. van Staden. dd. 27 Desember 1883.
(2) R.2187/84. Vrederegter J. Birkenstock aan Reg. dd. 3 Mei 1884.
(3) R.2392/84 by R.2114/84. Vkt. A.J. de Jager aan landdros, Utrecht, dd. 12 Mei 1884.
(4) R.2460/84 by R.2114/84. Wd. landdros Scheffer aan SS. dd. 23 Mei 1884.
(5) R.2677/84 by R.2114/84. Vkt. Steenkamp aan landdros, Utrecht dd. 25 Mei 1884.
(6) R.2567/84 by R.2114/84. Vkt. Breytenbach aan Wd. landdros, Utrecht, dd. 26 Mei 1884.
- 21) T.A. R.2114/84. Afskrif van proklamasie dd. 9 Mei 1884.
- 22) T.A. N.R. 1. p. 1 van notule van die Komitee van Bestuur dd. 3 Mei 1884. Art. 2.

het Schiel tewens sy sekretaris en politieke raadgewer
 geword. (23)

Onmiddellik na die kroningsplegtigheid het Lukas Meyer
 aan die spits van 'n Boerekommando met Louis Botha as veld-
 kornet en Adolf Schiel as aanvoerder van 'n Duitse kommando,
 waarby 'n afdeling Boere aangesluit het, teen Dinizulu se
 aartsvyand, Usipebu, opgeruk en sy leërs totaal verslaan.
 As beloning vir hul hulp het Dinizulu aan die Boerevrywilli-
 gers 'n groot gebied in die noordweste van Zoeloeland afge-
 staan. Daar het hulle op 16 Augustus 1884 die „Nieuwe
 Republiek“ met Lukas Meyer as president, uitgeroep. (24)

In Diens van die Duitse Ryksbouers. In hierdie tyd het August Einwald, 'n Duitse hor-
 losiemaker van Port Elizabeth wat in opdrag van
 Adolf Lüderitz gepoog het om St. Luciabaai vir
 Duitsland te bekom, vir Adolf Schiel opgesoek en sy mede-
 werking versoek. Schiel het in 'n Duitse protektoraat
 oor Zoeloeland veiligheid vir Dinizulu en sy ryk gesien en
 hy het gevolglik onderneem om Einwald behulpsaam te wees.

Adolf Schiel het in hierdie aangeleentheid ongetwy-
 feld die belange van sy geboorteland eerste gestel. Al-
 hoewel St. Luciabaai van die allergrootste belang vir die
 regerings van die Suid-Afrikaanse Republiek en die Nuwe
 Republiek was, het hy hulle aansprake daarop totaal geïgno-
 reer. Daar het 'n gespanne verhouding tussen die amps-
 draers van die Nuwe Republiek en Dinizulu ontwikkel oor die

grootte/.,.

-
- 23) T.A. (1) R. 2561/84 by R. 2114/84. Landdros Krogh aan
 SS. dd. 2 Junie 1884.
- (2) R. 3130/84. A. Schiel aan SS. dd. 26 Junie 1884,
 met afskrif van Dinizulu se eerste proklamasie
 as koning dd. 21 Mei 1884.
- (3) Blignout beweer in sy werk: „Die ontstaan en
 ontwikkeling van die Nuwe Republiek.“ M.A.-
 verhandeling, Universiteit van Pretoria, op
 p. 30 dat die kroning op 22 Mei plaasgevind het.
 Schiel beweer dit was op die 21ste Mei 1884 en
 die proklamasie van Dinizulu is ook die 21ste
 gedateer.
- (4) Adolf Schiel: „23 Jahre.....“ pp. 112-114.
- 24) Adolf Schiel: „23 Jahre.....“ p. 138 en verder Backeberg:
 „Duitse Kolonisasieplanne.....“ p. 52.

grootte van die grond wat die Regering van die Nuwe Republiek van die Zoeloekoning geverg het. Die toestand is deur Schiel uitgebuit vir sy planne om St. Luciabaai vir Duitsland in te palm. Hy het hom aan Dinizulu se sy geskeer en aan die hand gedoen dat die Zoeloekoning die hulp en beskerming van die Duitse keiser teen die Nuwe Republiek moes inroep. Schiel se optrede het Dinizulu se vertroue in hom versterk en hy het Schiel se raad verwelkom. Onder die vleuels van die Duitse arend het hy gehoop om veiligheid en beskerming teen al sy vyande te vind. Dinizulu het Schiel dus na die Duitse keiser afgevaardig met die versoek dat Duitsland beskerming aan Zoeloeland, teen die Nuwe Republiek moes verleen.

Einwald en Schiel het hulle planne egter so openlik uitgevoer dat die hele aangeleentheid in die pers rugbaar geword het. Terwyl Schiel nog na Duitsland op reis was, het die Britse Regering dit nodig geag om op te tree. Op 17 Desember 1884 het die bevelhebber van die Britse oorlogskip „Goshawk” in opdrag van die Britse Regering, die Union Jack oor St. Luciabaai gehys. Die hele Zoeloeland is daarna onder Engelse beheer geplaas. (25)

Weer in diens van die Suid-Afrikaanse Republiek. Schiel moes derhalwe onverrigtersake uit Europa terugkeer. Hy wou nie deel neem aan die hopelose stryd wat Dinizulu teen die Engelse ontketen het nie. Hy was ook nie bereid om in diens van die Engelse te tree nie en het derhalwe besluit om weer 'n heenkome in die Suid-Afrikaanse Republiek te soek. (26)

Teen die einde van 1885 het Adolf Schiel in die nuusblaai gelees dat die administrateur van die Transvaalse Berede Artillerie, kaptein Schweizer, in onluste aan die westelike grense gesneuwel het. Onverwyld het hy toe aansoek gedoen om die betrekking van administrateur van die artillerie. (27)

Kommandant/.....

-
- 25) Backeberg: „Duitse Kolonisasieplanne” pp. 50 - 70.
- 26) Adolf Schiel: „23 Jahre” pp. 164 - 171.
- 27) T.A. SS. R. 6517/85. A. Schiel aan pres. Kruger dd. 20 Desember 1885.

Kommandant Henning Pretorius het aan die hand gedoen dat Schiel met 'n proeftyd aangestel moes word. Hy het gevrees dat die artilleriekorps in 'n treurige toestand sou verval as dit veel langer die diens van 'n bekwame administrateur moes ontbeer. Daarby het die manskappe en hulle ouers gedurig gekla dat die seuns se onderrig in die kamp afgeskeep word.

Die ondervinding het kommandant Pretorius ook geleer dat die persone wat hulle moontlik uit Europa kon kry om die betrekking van administrateur te beklee.....„mischien voor onze luij te hoog in gratie sta....." waaruit net misverstand kon voortspruit, soos gebeur het in die geval van 'n sekere „.....mijnheer Schaaff, die wij in de Mapochs oorlogt hadden." (28)

Tog het die kommandant-generaal nog met die aanstelling van 'n geskikte man gesloer. Tenspyte van kommandant Pretorius se waarskuwing is 'n Oostenryker, kaptein Adolph Zboril, eindelijk op 1 Julie 1886 as administrateur en adjutant van die Rydende Artillerie- en Polisiekorps aangestel. Sodoende het Adolf Schiel se eerste poging om weer in diens van die Suid-Afrikaanse Republiek te tree, misluk. (29)

Schiel het hom egter nie laat ontmoedig nie. Toe die betrekking van vierde luitenant-onderwyser in die Rydende Artillerie- en Polisiekorps (R.A. en P.) in 1888 vakant word, het hy weer sy diens aan die Regering gebied. (30) Hierdie keer het Schiel se aansoek geslaag en op 19 Junie 1888 het die staatssekretaris hom meegedeel dat hy as onderwyser in die Rydende Artillerie- en Polisiekorps aangestel is. (31)

Administrateur Zboril het hom egter nie volkome met Schiel se aanstelling as onderwyser, vereenselwig nie. Hy het, naamlik, 'n voorstel gemaak „met het doel om den

heer/.....

-
- 28) T.A. K.G. CR. 324/86 by SS. R. 6517/85. H.P.N. Pretorius aan K.G. dd. 5 April 1886.
- 29) T.A. SS. R. 3017/86. Dokumente met betrekking tot Zboril se aanstelling.
- 30) T.A. SS. R. 5369/88. A. Schiel aan K.G. dd. 9 Junie 1888. Schiel is dus nie soos hy op p. 165 van sy boek beweer, vir 'n spesiale betrekking deur generaal Joubert „ontbied" nie. Hy het op gewone wyse vir 'n vakature aansoek gedoen.
- 31) T.A. SS. RBB. No. 453/88. Band no. 2872 p. 536. SS. aan A. Schiel dd. 19 Junie 1888.

heer Schiel ook tot militêre dienste te verpligten." As artillerie-onderwyser het Schiel die rang van „luitenant" gehad en aangesien die dienste van 'n offisier as magasynmeester op daardie stadium dringend nodig was, het Zboril daarop gewys „.....dat wij wel schoolmeesters genoeg hebben, maar geen magazijnmeester, en ik moet dus voorstellen dat de aanstelling v.d. Heer Schiel word tot Magazijnmeester verandert, dat mijnt hij word als Luitenant aangesteld, en dan door mij gecommandeerd in het magazijn werkzaam te sijn."(32)

Die regering was van mening dat 'n onderwyser netso noodsaaklik as 'n magasynmeester in die artilleriekorps was en Zboril se wenk het dus daartoe gelei dat Adolf Schiel as vierde luitenant en onderwyser in die Rydende Artillerie- en Polisiekorps aangestel is.(33)

Sonder teenstand was Schiel se toetrede tot die artilleriekorps nie. Twee-en-dertig onderoffisiere en manskappe het onmiddellik teen sy aanstelling beswaar aangeteken. Zboril het die oproermakers ernstig vermaan om gehoorsaam te wees aan de besluit van die Uitvoerende Raad, maar die manskappe het so heftig geptesteeer en geweier om Schiel se skool by te woon, dat Zboril verplig was om die saak na die kommandant-generaal te verwys „... toch met het dringend verzoek, dat als U. Ed. Gestr., zoo als ik, geen grond tot een bezwaaring ziet, op het strengste tegen de leiders

van/.....

32) T.A. K.G. CR. 532/88 by SS. R.5369/88. Adm. Zboril aan K.G. dd. 23 Junie 1888.

Schiel is dus té bevooroordeeld waar hy op pp. 179-180 van sy boek beweert dat Zboril weens sy eie laksheid, al die werk aan hom (Schiel) oorgelaat het. Haupt wat Schiel in sy werk aanhaal tas hierdie saak derhalwe ook mis. 'n Magasynmeester was ongetwyfeld nodig en Schiel is op slinkse wyse om die tuin gelei om onderwyser sowel as magasynmeester te wees, teen die rang en salaris van onderwyser.

33) T.A. (1) SS. R.5369/88. Nota van SS. aan K.G. dd. 23 Junie 1888.

(2) SS. RBB. 770/88 Band 2872 p. 918. Haupt beweert op pp. 7-8 van sy werk dat Schiel „wat vroeër naturellekommissaris te Spelonken was" in 1887 tot die artillerie toegetree het. Die werklike jaartal is 1888 (soos hierbo aangedui) en Schiel was toe nog nie naturellekommissaris nie. (D.J. Haupt: „Die Staatsartillerie van die Suid-Afrikaanse Republiek." M.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria, 1947. Verder hierin aangedui: Haupt: „Die Staatsartillerie....p. ..").

van deze oproer voort te gaan."⁽³⁴⁾

Erdat die saak egter baie ernstige afmetings kon aanneem, is 'n kommissie van ondersoek deur die Regering na die Limpoporivier gestuur om sir S. Sheppard en sy mede-afgevaardigdes te ontmoet, met die doel om 'n gesamentlike ondersoek na die moord van Khama se kaffers op konsul P. Grobler in te stel. Adolf Schiel is aangesê om die afvaardiging met 'n afdeling artilleriste te verge-sél.

Die ekspedisie het Pretoria op Vrydag 10 Augustus 1888 verlaat en op 20 September 1888 weer in Pretoria terugge-keer.⁽³⁵⁾

Schiel het nie lank in Pretoria vertoef nie. Die kommandant-generaal het hom onverwyld na Vryheid (Nuwe Re-publiek) gestuur, om die bevel oor 'n afdeling van die ar-tillerie aldaar oor te neem. Ongeveer 4 Oktober 1888 het hy daar aangekom.⁽³⁶⁾

Op die 23ste van dieselfde maand het 'n regeringskom-missie bestaende uit vise-president N.J. Smit, kommandant-generaal P.J. Joubert en grenskommissaris Lukas Meyer in Piet Retief aangekom, om met Dinizulu oor 'n nuwe tuiste vir hom en sy volk in die Lydenburgse distrik, te onder-handel. Aangesien Schiel vroeër die vertroueling van die Zoeloekoning was, het die kommissie sy hulp ook ingeroep.

Schiel het sy bes gedoen om die werk van die kommissie te bevorder. Na sy botsing met die Nuwe Republiek het Dinizulu egter sy vertroue in die Boere verloor en selfs sy voormalige sekretaris Adolf Schiel het nie daarin ge-slaag om hom te oorreed om homself en sy onderdane onder

beskerming/.....

-
- 34) T.A. K.G. CR.520/88 by SS. R.5369/88. Adm. Zboril aan K.G. dd. 21 Junie 1888.
- 35) Staatskoerant: 16 Januarie 1889. No. 417 p. 43. Kennis-gewing No. 11. Verslag van kommandant-generaal P.J. Joubert.
- 36) T.A. SS. R.10589/88 by R.3610/88. A. Schiel aan vise-pres. N.J. Smit dd. 5 November 1888. By verslag van kommissie i.s. Dinizulu. Die Nuwe Republiek is in 1888 by die Suid-Afrikaanse Republiek ingelyf en 'n afdeling van die artillerie is dadelik as 'n veiligheidsmaatreël na Vryheid gestuur. Schiel se gesin was toe nog in Piet Retief en hy moes die sending derhalwe waardeur het.

beskerming van die Boere te plaas en na 'n nuwe tuiste in die Suid-Afrikaanse Republiek te verhuis nie. (37)

Middelerwyl was die Artilleriekorps natuurlik sonder 'n onderwyser en Schiel kon ook nie die magasynwerk waarneem nie. Die vraag het toe ontstaan of die skoolwerk dan verwaarloos moet word? Die waarnemende administrateur, luitenant J.W. Bosman, se antwoord hierop werp soveel interessante lig op die onderwystoestand destyds in die artillerie, dat dit die ruimte sal loon om dit hier volledig aan te haal:-

„Commandant-Generaal,

Ik ben verplicht U.Ed. Gestr., te wijzen op het feit dat het overbodig is een schoolmeester in het Kamp te hebben, zoolang de Artillerie andere diensten moeten doen; want er blijft zeer wijnig of geen manschappen over voor school, en dan is het nog alle dagen een ander twee of drie die overblijf zoodat de Meester omtrent 1 maal in twee maanden der zelfden man in school krijgen. Dit werkt zeer slecht, daar Corp. Marais die nu reeds 4 jaar in dienst is, en voor de laatste 3 jaar op die wijze naar school ging nog niet in staat is zijn naam op papier te schrijven -

Ouders klagen bijna dagelijks over de toestand van hun kinderen; zij staan in gevaar een arm of been te verloren zooals het geval van du Plessis en Bligenout, en moet dan ondienstbaar en ongeleerd weer naar hun ouders terug gaan.

Ik moet nogeens aanbevelen zooals reeds aanbevolen door den Commandt. nl. dat de Artillerie alleen Artillerie diensten moeten doen, en niet gebruik wordt voor Politie, grenswachten, beestewachten, opzichters bij publieke werken enz. enz.

Dan zullen wij 50 man in school kunnen plaatscn, terwijl de andere 50 de dienst verrichten. En op die wijze zullen wij dan in staat zijn te voldoen aan de begeerte onzen Landsvaders nl. de zoonen des lands te bkwamen

later/....

37) Ibid. Verslag van die kommissie insake Dinizulu.

- (a) Schiel beweer op pp. 162 en 194 van sy aangehaalde werk dat hy as lid van die kommissie aangestel is. Dit is egter foutief, soos hierbo verduidelik.
- (b) Schiel se geheue laat hom ook in die steek waar hy op p. 162 beweer dat die kommissie in 1887 uitgestuur is. Dit was in 1888.
- (c) Haupt beweer op p. 11 van sy aangehaalde verhandeling dat die kommissie na Lydenburg gegaan het. Dit is klaarblyklik 'n dwaling.
- (d) Dinizulu het nie die welmenende aanbod van die Transvaal aanvaar nie, met noodlottige gevolge vir hom en sy volk. Hy is deur die Engelse gevange geneem en na St. Helena verban.

later als geleerde en bekwame officieren te kunnen optreden." (38)

Na sy terugkeer in Pretoria in Desember van 1888, het die Regering 'n lening van £100 aan Schiel toegestaan, ten einde sy vrou en kinders van Piet Retief na Pretoria te vervoer. (39) In dieselfde maand het Schiel sy proeftydperk in die Artilleriekorps bevredigend voltooi. Sy aanstelling as luitenant in die Rydende Artillerie- en Polisiekorps is derhalwe op 20 Desember bekragtig. (40)

Soos uit die voorgaande paragrawe blyk het Schiel nie juis veel studente gehad om te onderrig nie. Hy het egter op energieke wyse die magasynwerk en ander administratiewe sake aangepak. Die kaserne en die boekhoustelsel was in 'n betreurenswaardige, wanordelike toestand. Adolph Zboril het gelukkig aan Schiel vryheid van optrede gelaat om die onbevredigende toestande reg te ruk. (41)

Luitenant Schiel is in 1889 vinnig bevorder. Op aanbeveling van administrateur Zboril is hy op 5 Februarie 1889 as derde luitenant in die Rydende Artillerie aangestel. (42) In dieselfde maand het die eerste luitenant, J.W. Bosman, die artillerie bedank. Zboril het onmiddellik aanbeveel dat Schiel in die vakature aangestel moes

word./...

-
- 38) T.A. SS. R.5369/88. Wnd. adm. J.W. Bosman aan K.G. dd. 9 November 1888. Haupt beweer op p. 19 van sy aangehaalde verhandeling dat Schiel die artilleriste soveel vakansie gegee het, dat die skoolbesoek daaronder gelyk het en klasse dikwels gladnie gehou kon word nie. Luitenant Bosman se uiteensetting slaan die spyker egter op die kop en dui die ware feite aan, waarom die skoolwerk in die Staatsartillerie so belemmer is. Schiel onderskryf Bosman se uiteensetting op p. 179 van sy boek.
- 39) T.A. SS. R.11570/88.
- 40) T.A. SS. RBB. 1078/88. Band No. 2873 p. 264.
- 41) Haupt: / „Die Staatsartillerie“ pp. 8 - 10.
- 42) T.A. SS. RBB. 88/89. Band 2874 p. 97 en K.G. CR. 70/89 by SS. R.512/89.

word. Aangesien die kommandant-generaal ook die administrateur se aanbeveling ondersteun het, het die Uitvoerende Raad Schiel op 18 Maart 1889 tot eerste luitenant bevorder.⁽⁴³⁾

Die artilleriste het klaarblyklik teen Schiel se aanvanklike aanstelling in verset gekom, omdat hy ('n buitenstaander en boonop 'n uitlander) as offisier oor hulle aangestel is. Schiel se weergalose bevorderingstempo het vanselfsprekend die gevoel van antipatie en naywer teen hom laat toeneem.

Veral die tweede luitenant, J. Schröder, het heftig beswaar aangeteken omdat hy oor die hoof gesien is toe die vakature van eerste luitenant deur Schiel se bevordering gevul is. Dit is allerweë - selfs deur kommandant H.P.N. Pretorius, die hoof van die artilleriekorps, - as onbillik bestempel.

Die kommandant-generaal en die Regering het ogter besluis dat Adolf Schiel die regte man op die regte plek was.⁽⁴⁴⁾

Luitenant Schröder se beker was nog nie vol nie. Tenspyte daarvan dat hy eerste aanbeveel is om luitenant Bosman se plek op die kommissie vir die aankoop van perde vir die artillerie in te neem, was hy genoodsaak om ook daarin vir Adolf Schiel terug te staan. Schröder se aanbeveling is ingetrek en Schiel is op 3 Junie 1889 op die kommissie aangestel.⁽⁴⁵⁾

Dit is derhalwe geen wonder dat die verhouding tussen Adolf Schiel en sy ondergeskiktes in die artilleriekorps uiters gespanne was nie. Kwaai woorde het dikwels tussen hom en Schröder geval.⁽⁴⁶⁾

Teen/.....

-
- 43) T.A. SS. RBB. 183/89. Band 2874 p. 217 en R.2331/89 by R.2594/89. Adm. Zboril aan K.G. dd. 13 Maart 1889.
- 44) T.A. SS. R. 2594/89 K.G. aan SS. dd. 19 Junie 1889. Sien veral:- K.G. CR. 322/89 by R. 2594/89 en CR. 381/89 (gemerk R. 2850/89) by R. 2594/89 en CR. 499/89 (gemerk R. 4246/89) by R. 2594/89.
- 45) T.A. (1) SS. R.1895/89. SS. aan K.G. dd. 13 Mei 1889; K.G. aan SS. dd. 17 Mei 1889 en komdt. Pretorius aan K.G. dd. 27 Mei 1889.
 (2) SS. RBB. 435/89. Band 2874. p. 500. SS. aan A. Schiel dd. 3 Junie 1889.
- 46) T.A. SS. R. 2594/89.

Schiel word
Naturelle-
kommissaris
en Kaptein.

Teen die middel van 1889 het die Regering voor 'n nuwe probleem gestaan. A.A. Albasini, die naturellekommissaris te Spelonke in die Zoutpansbergse distrik en kaptein van die Knopneuskaffers, het aangedui dat hy graag sy betrekking wou bedank. Die Regering het dan ook inderdaad op 15 Julie 1889, die verlangde eervolle ontslag aan Albasini verleen.⁽⁴⁷⁾

Die toestand onder die inboorlinge in Zoutpansberg was uiters sorgwekkend. Dit was dus vir die Regering van die grootste belang om 'n bekwame naturellekommissaris aan te stel, om die dreigende onluste onder die naturellestamme in Zoutpansberg doeltreffend die hoof te bied.

Kommandant-generaal P.J. Joubert (wat gelyktydig as superintendent van naturelle gefungeer het), het in Adolf Schiel die geskikste man vir die moeilike taak gesien en gevolglik by die Regering aanbeveel dat Schiel in die betrekking aangestel moes word.

Op 17 Junie 1889 - op twee dae ná presies 'n jaar na sy herindiensneming deur die Regering van die Suid-Afrikaanse Republiek - het Adolf Schiel sy aanstelling as opvolger van A.A. Albasini ontvang en sodoende die nuwe naturellekommissaris te Spelonke geword.⁽⁴⁸⁾

Schiel het toe dadelik 'n skrywe aan administrateur Zborillgerig, waarin hy sy hoof daarop gewys het dat dit in Europese leërs gebruiklik is om 'n offisier wat eervol ontslaan word, met die „naastvolgende hoogere titel“ in die reserwemag van die leer op te neem. Dan vervolg hy:

„Aangesien wij hier in de Rydende Artillerie ook de regulatie hebben, dat alle soldaten, die eervol ontslag uit active dienst in vredenstijd verkregen hebben, in de Artillerie-Reserve worden verpleatzt en ik door mijne benoeming tot Naturellen-Commissaris de active dienst der Rydende Artillerie (in vredenstijd) moet verlaten, neem

ik/.....

47) T.A. S.N. Band 106 p. 145. Brieweboek van supt. van nat. Jan. 1889 - Des. 1891. Supt. van nat. aan A.A. Albasini dd. 15 Julie 1889.

48) T.A. (1) SS. RBB. 511/89. Band 2874 p. 583. Aanstelingsbrief dd. 17 Junie 1889.
(2) Staatskoerant No. 453 dd. 25 Sept. 1889 p. 757. Kennisgewing No. 295.

ik de vrijheid U Edele beleefdelyk te verzoeken Zijn Edele Gestrenge den Heer Commandant-Generaal te willen verzoeken ook in dit geval het algemeen gebruik te willen aannemen en mij met de titel „Capitein” in de Artillerie-Reserve te willen verplaatzen.

Ik bedoel ook hier dat dezé benoeming slechts een titel zal zijn met geen salaris verlonde.”(49)

Min wetende dat hierdie aangeleentheid nog die bitterste vyandskap tussen hom en Adolf Schiel in die hand sou werk, het kaptein Zboril Schiel se versoek ondersteun.

Die kommandant-generaal het Schiel se versoek om verskeie uitgesproke én versweë redes „hetwelk ik mondeling zal zeggen indien vereischt” ook verwelkom.(50)

Hierop is aan Adolf Schiel op 27 Junie 1889 die „titulair” rang van kaptein verleen en is hy tewens as sodanig eervol uit die diens ontslaan.(51)

Voordat Schiel sy nuwe werkkring bereik het, is hy saam met die naturellekommissaris O. Dahl en die landdros van Pietersburg op 'n kommissie, wat toesig moes hou oor die bou van 'n pad van Pietersburg na Murchisons Range, benoem. Schiel moes uit sy distrik die nodige naturelle arbeiders vir die werk verskaf.(52)

Kaptein Schiel het hom derhalwe na die noorde gehaas en op 15 Augustus 1889 as naturellekommissaris vir Spelonke diens aanvaar.(53) Die nuwe naturellekommissaris het nie 'n maklike taak gehad om te volbring nie. Albasini, die afgetrede naturellekommissaris, het die naturelle-

.aangeleenthede/.

49) T.A. K.G. CR. 698/89 by SS. R. 6188/89.

50) T.A. SS. R. 6189/89. K.G. aan SS. dd. 25 Junie 1889. 'n Rang van „kaptein” sou ongetwyfeld 'n groot indruk op die destydse naturel gemaak het. Die hoof van die Knopneuse (onder wie Schiel ook moes werk) was bv. hul „kaptein”. Die rang sou Schiel se werk derhalwe vergemaklik en sy gesag en aansien onder die kaffers vermeerder het. Dit was dus vermoedelik een van Joubert se „versweë” redes.

51) T.A. SS. RBB. 568/89. p. 644. Aanstellingsbrief waarin rang bevestig word. dd. 27 Junie 1889.

52) T.A. SS. RBB. 530/89. Band 2874 p. 605. Kaart en besonderhede van die pad by SS. R. 4122/89.

53) S.N. Band No. 83 (i) Aantekening teenoor No. SR. 497 (Inkomende briewe). Dokument verlore nadat dit op 7 September 1889 na ouditeur-generaal verwys is.

(ii) Schiel is derhalwe verkeerd waar hy beweer dat hy in Augustus 1888 die betrekking aangebied is. („23 Jahre.....p. 196). Dit was 'n jaar later.

aangeleenthede in Spelonke uiters wisselvallig en onseker agtergelaat. 'n Aantal inboerlingstamme het geweier om hutbelasting aan die Regering te betaal en die oppersëggen-skap van president Kruger en die Uitvoerende Raad te erken. Hulle het hulle gevolglik lydelik teen die wette van die Suid-Afrikaanse Republiek verset en tydens Schiel se diens-aanvaarding was die toestande onder die kaffers só gespanne, dat hy dit op een tydstop as volg uitgedruk het:

„Het is de Hoog Edele Regering genoegsaam bekennt dat de Naturellen van Zoutpansberg wel te vergelijken zijn met een vat kruid; het kleinste vuur kan het kruid ontbloffen en de geringste onbedachte handeling met de Naturellen mijner wijk kan onafzienbare gevolgen hebben.”⁽⁵⁴⁾

Behalwe die oproerige toestande onder die kaffers het Schiel ook nog met ander sorgbarende faktore te kampte gehad. Sy voorganger A.A. Albasini het sy vader Joao Albasini nie alleen as naturellekommissaris opgevolg nie, maar ook die Knopneuskroon van hom geërf. Sy bedanking as naturelle-kommissaris het hom egter nie as kaptein van die s.g. Knopneuskaffers onttroon nie. Hy het sy onderdane volgens hulle eie stemwette en gewoontes geregeer. Die toor-dokter en allerlei barbaarse metodes het 'n vername rol in daardie heidense bewind gespeel. Adolf Schiel, daarenteen, moes die naturelle-aangeleenthede in ooreenstemming met die Republikeinse wette en die Christelike opvatting van die Boere, reël.

Hy moes dus noodwendig met Albasini in botsing kom en daar het ook inderdaad uit die steanspoor vyandskap tussen hulle geheers.

Albasini kon op die steun van etlike blankes wat teen die Republikeinse Regering gekant was, reken. Manne soos die Engelse handelaar Cooksley en sy trawante, het getrag om die Regering te benadeel deur die kaffers teen die Regering en sy verteenwoordiger, die naturellekommissaris, op te rui. Die handelwyse van sulke persone het baie daartoe bygedra om die gesag van kaptein Schiel te ondermyn en sy taak as naturellekommissaris te bemoeilik. Ten slotte/.....

54) T.A. SS. R. 10782/91. Diensbrief No. 475/91 van A. Schiel aan sts. pres. en Uitv. Raad. dd. 23 November 1891.

slotte was daar nog die klompie afgunstige persone wat self na Schiel se posisie gestrewe het. Hulle het natuurlik alles in hul vermoë gedoen om Schiel by die Regering te verkleineer en in onguns te bring, ten einde sy af-danking en ondergang te bewerkstellig.⁽⁵⁵⁾

Om sake vir kaptein Schiel des te moeiliker te maak, het daar in hierdie tyd 'n bittere vyandskap tussen hom en kaptein Zboril ontwikkel.

Kaptein Zboril het die forte in Noord-Transvaal besoek en ook 'n besoek aan die voormalige naturellekommissaris, Albasini, gebring. Laasgenoemde het aan Zboril 'n brief van Schiel getoon, wat hy as „Kaptein van die Rydende Artillerie- en Polisiekorps” onderteken het. Kaptein Zboril het hom hierdie saak verskriklik aangetrek, want uit Schiel se brief het hy afgelei dat Schiel homself in rang en status gelykstaande met die administrateur van die Artilleriekorps ag. Hy was bevrees dat Schiel daardeur besig was om geleidelik weer by 'n agterdeur die Artilleriekorps binne te sluip en sy eie posisie direk bedreig het.

Daarom het Zboril die saak onverwylde by die kommandant-generaal aangemeld en op bykans nuëwe wyse gesê: „Ik neem nu vryheid aan U Ed. Gestr. het dringend verzoek te stellen, om den Ex-luitenant Schiel te laten weten, dat hij zicht wel kan tekenen als „Kapitein” maar niet als Kapitein der R.A.P. Ik ben bevreesd, als U. Ed. Gestr. dit niet doet, Schiel achterruchs aan het Goev. zal applicieren en dus zonder U. Ed. Gestr. weten den titel te verkrygen.”⁽⁵⁶⁾

Schiel het die kommandant-generaal gerusgestel dat hy geen voornemens koester om „achterruchs” te handel of enige stap te doen „om den Administrateur in zijn autoriteit te benadelen” nie. Hy het egter daarop gewys dat hy volkome geregverdig is om as „Kapitein, Rydende Artillerie-Reserve” te teken, maar ten einde verdere ontevredenheid te voorkom het hy onderneem om nie van die reg gebruik te maak nie.⁽⁵⁷⁾

Met/.....

-
- 55) Ibid. en Schiel: „23 Jahre” pp. 212-226. Schiel verwys na Albasini as „Sambane” d.i. sy kaffernaam.
- 56) T.A. SS. R.9175/89 by R. 6189/89. Adm. Zboril aan K.G. dd. 28 Augustus 1889.
- 57) Ibid. Kaptein Schiel aan K.G. dd. 1 Oktober 1889.

met hierdie insident het die verbitterste twis tussen kaptein Zboril en sy eertydse regterhand in die Artillerie-korps, Adolf Schiel, ontstaan. Kaptein Schiel is daardeur in 'n baie onbenydenswaardige posisie geplaas. Hy het vuriglik begeer om die rusie uit die weg te ruim en het alles in sy vermoë gedoen om die breuk te heel. Adolph Zboril het hom daarenteen halsstarrig teen alle toenaderingspogings van Schiel verset en skynbaar 'n eed gesweer om kaptein Schiel by die Regering en die artilleriste in onguns en onder verdenking te bring.⁽⁵⁸⁾

Schiel volg Albasini op as Kaptein van die Knopneuse. Albasini het nie lank na sy aftrede as naturelle-kommissaris in die lewe gebly nie. Na sy dood was die Knopneuse sonder 'n opperhoof en Schiel het dadelik besef dat sy werk as naturelle-kommissaris aansienlik vergemaklik en vereenvoudig kon word, as hy dit kon bewerkstellig om self kaptein van die Knopneuse te word.

Die stryd met die Albasini-familie was egter nog nie afgeloop nie. Lucas Albasini, die broer van die voormalige naturelle-kommissaris, het hom sterk beywer om die Knopneustroon in die plek van sy oorlede broer te bestyg. Die Regering was Schiel se sienswyse toegedaan, maar het besluit dat die inboorlinghoofde 'n vry verkiesing moes hou en hulle eie kaptein moes kies sonder dat enige druk of dwang op hulle uitgeoefen word. Die superintendent van naturelle het egter onomwonde aan Schiel te kenne gegee dat „De Regering verlangt volstrekt niet absoluut dat Lucas Albasini moet worden gekozen.”⁽⁵⁹⁾

Die verkiesing is teen die middel van 1890 onder toesig van generaal Joubert gehou en die Knopneushoofde het Schiel met 'n groot meerderheid as hul nuwe kaptein aangewys.⁽⁶⁰⁾

Teen/.....

-
- 58) T.A. SS. R.10782/91. Diensbrief No. 475/91 van A. Schiel aan sts. pres. en Uitv. Raad dd. 23 November 1891.
 - 59) T.A. S.N. Band No. 106 p. 295. (Supt. van nat. Briewekopieboek: Jan. 1889 - Des. 1891). Telegram van P.J. Joubert aan A. Schiel dd. 19 Februarie 1890.
 - 60) Schiel: „23 Jahre.....” pp. 227-240. Ongelukkig het die dokumente wat op die verkiesing betrekking het, reeds destyds (volgens generaal Joubert) verlore gegaan. Sien supt. van nat. Briewekopieboek: Jan. 1889 - Des. 1891. S.N. Band 106 p. 371).

Schiel doen
aansoek om
verlof om na
Duitsland te
gaan.

Teen die aanvang van 1891 het kaptein Schiel berig ontvang dat sy vader in Duitsland oorlede is. Die toestande onder die naturelle in sy wyk was toe sò rustig, dat hy die vrymoedigheid kon hê om die superintendent van naturelle te versoek om vier maande verlof aan hom toe te staan. "Mijn vader is overleden en mijne moeder heeft niemand om haar bij het verkopen der eigendomen behulpzaam te zijn," het hy verduidelik.

Die Regering het sy aansoek om buitelandse verlof gunstig oorweeg, maar Schiel het uit eie beweging onderneem om sy wyk nie te verlaat nie, as die toestand onder die kaffers dalk 'n ernstige wending neem.⁽⁶¹⁾ Hy moes 'n voorgevoel gehad het dat ernstige moeilikhede wat sy vertrek sou verhinder voor die deur gestaan het, want 'n vyandelike inval van die Mosilakaffers gedurende die laaste helfte van 1891 het sy verlofplanne in die war gestuur. Hy was verplig om sy reis te kanselleer tot tyd en wyl 'n geskikter geleentheid hom sou voordoën.⁽⁶²⁾

In dieselfde maand - Oktober 1891 - het kaptein Zboril weer op 'n inspeksiereis te Fort-Hendrina aangekom.

Sy hoofdoel was egter om gedurende sy verblyf in die noorde uit vae fluistergerugte en sensasieverhale, ernstige klagtes teen Schiel op te bou. Daarmee het hy gehoop om die Regering se vertroue in Schiel te ondermyn en die naturellekommissaris finaal uit die kussings te lig.

Hy het sy opwagting in Pietersburg gemaak, waar hy die landdros en die publieke aanklaer onder die indruk gebring het dat hy van owerheidsweë gelas is om ondersoek na Schiel se handelwyse as naturellekommissaris in te stel. Hy het ook sy rang en die feit dat hy ex officio vrederegter in die Suid-Afrikaanse Republiek was, misbruik om die vuigste, inkriminerende beëdigde verklarings van Adolf Schiel se

vyande/.....

61) T.A. SS. R.6884/91. A. Schiel aan supt. van nat. dd. (i) 7 Mei 1891 en (ii) 26 Aug. 1891.

62) T.A. SS. R. 12552/91 by R. 6884/91. A. Schiel aan Reg. dd. 5 Oktober 1891.

vyande af te neem.

Die Engelse handelaar Cooksley en sy klerk Wilson was gewillige instrumente in Zboril se hande. Hulle het kop in een mus met Zboril saam geknoei om Schiel uit sy betrekking te probeer werk. Toe Schiel van die saak te hore kom, was daar derhalwe al 'n massa beëdigde verklarings teen hom afgeneem. Kortliks het dit daarop neergekom dat Schiel (1) 'n jong meidjie só wreed mishandel het dat sy beswyk het; (2) 'n kaffer, Mashou, verskeie kere onwettig gestraf het; (3) 'n kaffer, Makanaan, wederregtelik beboet het; (4) 'n kaffer, Masingingie, wederregtelik geslaan, beboet en na die Ysterberg verban het; (5) 35 beeste van die naturel Maseroondella, en sewe ander geroof het; (6) toegelaat het dat 'n kafferinduna, genaamd Umzwaan, klein meidjies verruil en eindelijk (7) geld van naturelleskole afgepers het.

Schiel het onmiddellik heftig geprotesteer teen die wyse waarop sy „dood vyand” toegelaat word om beskuldigings teen hom af te neem en die reg om homself te verdedig van die Regering geëis. „Het is glad niet meer te verwonderen dat na zulke knoeierijen Magato zoowel als andere kaffers ongehoorzaam aan de bevelen en wetten der Hoog Edele Regering worden” het hy in een van sy briewe besluit.

Kaptein Schiel het vanselfsprekend daarop aangedring dat 'n onpartydige ondersoek na die gegrondheid, al dan nie, van die aantygings teen hom ingestel moes word. Die Regering het aan sy versoek voldoen en die waarnemende landdros van Zoutpansberg, G.G. Munnik, is gelas om op die klagtes in te gaan.

'n Deurtastende ondersoek het derhalwe op 19 November 1891 in Schiel se kantoor te Spelonke begin. Die uitslag daarvan was verrassend: Nie één aanklag teen Schiel het gegrond geblyk nie. Sy boeke was in elke opsig 'n volledige en getroue weergawe van sy optrede as naturellekommissaris. Geen enkele onwettige handeling kon teen hom bewys word nie en landdros Munnik het bevind dat Zboril en sy handlangers die misdade van die oortreders wat deur Schiel gestraf is, probeer verbloem het deur dit te verdraai.

Na 'n nougesette oorweging van die massa getuigenis wat geleë is, het landdros Munnik dit in sy uitspraak gelaak

dat/....

dat kaptein Zboril sy uniform, sy gesag en sy posisie misbruik het, deur op eie houdjie 'n ongeoorloofde ondersoek na beweerde misstappe van 'n amptenaar in te stel. Daarby het hy bevind dat Zboril se ondersoek „.....niet op een geregelde manier gehouden werd en niet op den gewoone wijze in zulke zaken.”

Ten slotte het landdros Munnik kaptein Schiel se bewering, dat Adolph Zboril en Cooksley se onbedagsame handelwyse 'n onheilsame invloed en uiters nadelige uitwerking op die onstuimige kafferstamme gehad het, volmondig beaam.

Die regeringsondersoek het dus daartoe gelei dat Adolf Schiel volkome vrygespreek is van al die aanklagtes wat Zboril teen hom ingebring het. Die getuienis het ook die allerbeste getuigskrifte vir Schiel as naturelle-kommissaris daargestel.

Na afloop van die ondersoek het Munnik die kafferhoofmanne wat teenwoordig was, uitgenooi om enige klagte wat hulle teen kommissaris Schiel of die Regering koester, openhartig en sonder vrees te opper.

'n Hoofman van die Makatese onder Schiel, Dhabeen ('n broer van Magato) het opgestaan en verklaar dat hulle geen fout met Schiel te vind het nie. Verskeie ander hoofmanne het sy woorde met mening onderskryf en o.a. het 'n oud-induna, Bojes, op indrukwekkende wyse gesê: „Ik ziet op Commissaris Schiel als mijn vader. Als Commissaris Schiel niet meer Captein is, gaan ik weg.” Die notule van die verrigtings van die hof van ondersoek vervolg daarop: „Hier stond alle de Indunas op en zeggen: 'Alles wat gezegd is door de sprekers zijn onze woorden'”.

Die sendelinge wat teenwoordig was, het ook getuig dat daar meer rus en orde onder die kaffers ná Schiel se diensaanvaarding as naturellekommissaris geheers het as vóór sy koms. Met Adolf Schiel het veiligheid vir die blankes na die noorde gekom.⁽⁶³⁾

Zboril se laakbare poging om Schiel te benadeel het dus jammerlik gefaël. In plaas van 'n klad op Schiel se naam het die ondersoek die klinkendste lof vir sy bekwaamheid/....

63) T.A. SS. R.10782/91. Al die stukke handelende oor bo-gemelde aangeleentheid berus in hierdie lêer. Wat hierbo verhaal is, is 'n beknopte samevatting van die talle lwyige dokumente oor die saak.

heid en sukses as naturellekommissaris geword.

Op die 19de April 1892 het kaptein Schiel sy Duitse onderdaanskap neergelê en die Eed van Getrouheid aan die Suid-Afrikaanse Republiek afgelê. Briewe van naturalisasie is daarop aan hom verstrekk.⁽⁶⁴⁾ Sodoende het hy vir die eerste keer volle burgerskap in die land wat hy so lank getrou gedien het, verwerf. Dit is onmoontlik om te verwag dat 'n man met Adolf Schiel se inbors sy oorspronklike geboorteland sou misken. Inteendeel: hy het Duitser gebly tot aan die einde van sy lewe, maar hy het die Suid-Afrikaanse Republiek sy aangenome vaderland gemaak en het meer as een maal die bewys gelewer dat hy bereid was om sy lewe in diens van sy aangenome vaderland af te lê. Hy het ook steeds getoon dat hy sy beste kragte en vernuf in die ontwikkeling van sy nuwe land ingespan het. Duitsland het sy „Heimat“ gebly en die Suid-Afrikaanse Republiek het sy „Vaderland“ geword!

In Junie 1892 is Schiel die bykomstige taak van „Jagd-opziener“ in die Spelonke-wyk opgelê en een van sy eerste opdragte in hierdie verband was om toe te sien dat visse nie met dinamiet gedood word nie.⁽⁶⁵⁾

Adolf Schiel Die jare 1892 en 1893 was betreklike vreedsame
vertrek na jare. Daar het geen betekenisvolle insidente
Duitsland. in die noorde voorgekom nie. Dit was dus nie
1893. nodig om kommando's op te roep nie, want nóg die
naturellekommissarisse nóg die regering het ern-
stige onluste onder die kafferstamme verwag.⁽⁶⁶⁾

'n Pokke-epidemie het ook gedurende 1893 só straf

onder/.....

-
- 64) T.A. SS. (i) Ede No. D.224/92. Band No. 3042. (ii) R. 3051/92. (iii) Staatskoerant van 22 Junie 1892. Kennisgewing No. 206.
- 65) T.A. S.N. (i) S.R. 701^a/92. Brief No. 158/92 van A. Schiel aan supt. van nat. dd. 26 Junie 1892. (ii) SR. 778/92 by SR. 701^a/92. Brief No. 166/92 van A. Schiel aan supt. van nat. dd. 10 Julie 1892.
- 66) T.A. Groenboek No. 9 van 1893. Verslag van K.G. vir 1892: R.5229/93 dd. 29 April 1893. pp. 1-9. Band Z.A.R. 149.

onder die inboorlinge gewoed dat hulle mekaar liever vermy het.

Terwyl die toestande so vreedzaam en die naturelle volkome onder beheer was, het kaptein Schiel die Regering versoek om sy lang verlof wat in 1891 gekanselleer moes word, vanaf 1 Oktober 1893 tot 31 Januarie 1894 aan hom toe te staan. Die Regering het aan sy versoek voldoen en die kommissaris vir Spelonke kon dus 'eindelik na Duitsland vertrek, ten einde die hangende familiesake daar af te handel. (57)

Die toestande in die Artilleriekorps het intussen onder Zboril se administrateurskap baie agteruitgegaan. Gedurende Februarie 1894 het Zboril dit selfs nodig gevind om sy ontslag uit die artillerie aan te vra. Sy versoek is deur die Regering toegestaan en 'n nuwe administrateur moes derhalwe vir die Artilleriekorps gevind word. (68)

Schiel word waarnemende Administrateur van die Artilleriekorps.

Die eerste luitenant I.J. Bosman, is voorlopig as waarnemende administrateur en adjudant van die artillerie aangestel. Kommandant H.P.N. Pretorius

het Bosman egter as heeltemal onbekwaam vir die betrekking beskou en voorgestel dat 'n eksamenkommissie aangestel moes word om die drie moontlikekandidate, I.J. Bosman, P.E. Erasmus en J.F. Wolmarans te eksamineer. Die suksesvolste kandidaat sou dan as administrateur aangestel word. Die kommandant het verder voorgestel dat Adolf Schiel wat op 1 Februarie weer in sy betrekking moes terugtree vir 'n bepaalde tydperk as waarnemende administrateur aangestel moes word om die nuwe administrateur deeglik in die werk

op/.....

-
- 67) T.A. SS. R.6884/91. A. Schiel aan supt. van nat. dd. 11 Sept. 1893. Schiel meld op p. 284 van „23 Jahre“ dat hy na Duitsland gegaan het om verdere militêre studie te onderneem. Daar is egter nêrens in dokumente melding gemaak van studieverlof nie. Sy reis was ook nie 'n opdrag van die Regering nie. Die moontlikheid dat hy van die geleentheid gebruik gemaak het om Duitse militêre inrigtings uit die belangstelling te besoek, is natuurlik nie uitgesluit nie.
- 68) T.A. Groenboek No. 7 van 1895. Jaarverslag van K.G. vir 1894 dd. April 1895 pp. 1 - 2. Band Z.A.R. 149.

op te lei. (69)

Die Regering het die kommandant se voorstel onderskryf en Adolf Schiel as voorsitter van die eksamenkommissie aangewys. (70)

Die eksamen is afgeneem en die eksamenkommissie het bevind dat nie een van die drie kandidate op daardie stadium ervare en bekwaam genoeg was om die betrekking van administrateur te beklee nie. Hulle het dus aanbeveel dat Schiel die betrekking tydelik moes oorneem en die jong manne eers deeglik in elke vertakking van artillerie-aangeleenthede moes skool, eerdag 'n permanente administrateur aangestel word. (71)

Die Kommissie se aanbeveling is aanvaar en luitenant Bosman is gevolglik van sy waarnemende betrekking as administrateur onthef. (72)

Die uitslag van die eksamen het darem meegebring dat die twee beste kandidate, P.E. Erasmus en J.F. Wolmarans, onderskeidelik as eerste en tweede luitenant aangestel is. Later is Erasmus tot kaptein en Wolmarans tot eerste luitenant bevorder.

Dit was dus eintlik hierdie twee manne wat goed opgelei moes word. Schiel is derhalwe op 2 April 1894 as waarnemende administrateur en adjudant van die R.A. en P. aangestel „..... Daar het noodsaaklik was dat een bekwaam persoon aan het hoofd werd geplaatst, vooral met de onlusten

in/.....

-
- 69) T.A. SS. R.997/94 by R. 13373/93 by R. 9690/94. Komdt. Pretorius aan Reg. dd. Jan., 1894.
- 70) T.A. K.G. CR. 495/94 by SS. R. 13373/93 by R. 9690/94.
- 71) T.A. K.G. CR. 838/94 by R. 13373/93 by R. 9690/94.
- 72) T.A. SS. R. 13373/93 by R. 9690/94. SS. aan Bosman dd. 30 Maart 1894.

in Zoutpansberg"(73)

Die Kafferoor-
loë van 1894.

Schiel vorder tot
Hoof van Gevange-
niswese.

Die vrede in Zoutpansberg was van korte
duur. Die spanning tussen die blanke
bewoners en sommige opstandige naturel-
lestamme in die distrik het in 1894 weer
toegeneem. Die vlam het al nader
aan die „vat kruid" gekom, namate die inboorlingstamme onder
aanhitsing van vyandiggesinde blankes en hul weerspannige
opperhoofde, hulle meer en meer teen die wette van die
Republiek verset het.

Die toenemende onrus en opstandigheid van die kaffers
in die noorde is voortdurend deur die amptenare van
die Zoutpansbergdistrik aan die Regering gerapporteer. Die
Regering het sy amptenare versoek om ernstig na vrede te
strew, maar nieteenstaande die Regering se begeerte om
sake sonder die uitstuur van kommando's te besleg, het
dit allengs duidelik geword dat 'n botsing met die kaffers
nie meer vermy kon word nie.

Behalwe hulle verset teen die maatreëls van die Rege-
ring, is die volk van Modjadje, Magoeba en Seleboel in
1894 daartoe aangehits om verskeie vyandelige aanvalle op
blankes in die distrik uit te voer. Malaboeh het hom
ook nog steeds halsstarrig teen die Republikeinse Regering
verset en onder die omstandighede het die Regering geen
ander uitweg gesien as om die opstandige naturellestamme
van Zoutpansterg met wapengeweld tot onderdanigheid en ge-
hoorsaamheid te dwing nie. In 1894 het die vaatjie kruit
ontplof!(74)

In/.....

-
- 73) T.A. (i) Groenboek No. 7 van 1895. Jaarverslag van K.G.
dd. April 1895 pp. 1 - 2. Band Z.A.R. 149.
(ii) SS. RBB. 352/94. Band 2886 p. 401.
(iii) Schiel beweer op p. 286 van „23 Jahre...." (en
Haupt herhaal dit op p. 21 van „Die Staatsartillerie"),
dat hy (Schiel) skielik uit Duitsland teruggeroep is
voordat hy sy „studies" daar kon voltooi, om die betrek-
king van administrateur in die artillerie te aanvaar!
Schiel se verlof was egter reeds verstreke toe Zboril be-
dank het en hy moes dus al weer in Pretoria terug gewees
het. Dit blyk dus dat hy nie deur die Regering terug-
geroep is nie. Verder is sy aanstelling teweeggebring
soos hierbo uiteengesit en was dit nie bepaal dat hy
administrateur moes word terwyl hy nog in Duitsland was
nie.
- 74) T.A. Groenboek No. 20 van 1895. Verslag (R.2004/95) van
K.G. oor onluste in Zoutpansberg. Band Z.A.R. 149.

In Mei 1894 - binne ongeveer een maand nadat hy waarnemende administrateur van die artillerie geword het - moes Schiel met die artilleriste teen Malaboeh opruk. (75)

Dit het hom 'n gulde geleentheid gebied om die manne in die praktiese oorlogvoering te velde af te rig, maar die reorganisasiewerk en teoretiese opleiding binne die korps en in die artilleriekamp is daardeur baie vertraag. Schiel was ook nie bestem om 'n aandeel in die latere grondige reorganisasie van die Rydende Artillerie- en Polisiekorps, waardeur die beroemde Staatsartilleriekorps tot stand gekom het, te neem nie.

Malaboeh is na 'n langdurige, vermoeiende kryg tot oorgawe gedwing. Daarnà moes die stryd nog teen die ander opstandige kafferstamme, o.a. die volgelinge van Magoeba, Seleboel, Mahoepa, Modjadje, Mamatulla, Mashuti, Requali en Mapiet voortgesit word. In hierdie verdere ontwikkeling van die stryd het kaptein Schiel as waarnemende kommandant aan die spits van 'n Knopneuskommando van tussen 3 en 4000 manskappe gestaan. (76)

Op 2 Oktober 1894 het Schiel se tydelike aanstelling as administrateur van die Artilleriekorps verstryk. Hy is egter eers op 16 Oktober van sy betrekking onthef en het nog tot die 18de Oktober in die artilleriekamp vertoef. Daarna het hy sy eintlike betrekking as naturellekommissaris te Spelonke weer hervat. (77)

In April 1896 is Adolf Schiel as inspekteur van gevangenisse aangestel. Hy was daardeur genoodsaak om

sy/.....

75) T.A. K.G. CR. 3349/94 by SS. R. 9690/94.

76) T.A. Groenboek No. 20 van 1895. Verslag van K.G. (R. 2004/95) oor onluste in Zoutpansberg. Band Z.A.R.149.

Nie al die kafferstamme is in 1894 finaal onderwerp nie. In Mei 1895 moes die stryd teen Magoeba hervat word en Schiel, wat toe weer naturellekommissaris was, het weer 'n leidende aandeel in die oorlog geneem. Sien: Groenboek No. 12 van 1896. Verslag van K.G. (R. 4804/96) vir 1895. Band Z.A.R. 149; asook SS. R. 424/98.

77) T.A. (i) SS. RBB. 1169/94 Band 2887 p. 539.

(ii) K.G. CR. 3349/94 by SS. R. 9690/94.

sy betrekking as naturellekommissaris neer te lê en na Pretoria terug te kear. In die hoofstad het hy op 4 Junie 1896 die ampseed afgelê en sy nuwe betrekking aanvaar. (78)

Die Volksraad het nog in dieselfde maand, nl. April 1896, besluit om die titel van „Inspecteur van Gevangenis- sen te verander na dié van „Hoofd van Gevangeniswezen, waarby hem de contrôle en het beheer over alle gevangenis- en arrest-localen aan de politiebureaux in de Zuid-Afrikaan- sche Republiek werden opgedragen." Deur die besluit van die Volksraad het die onderskeiding Adolf Schiel te beurt geval, om die eerste hoof van gevangeniswese in die Suid-Afrikaanse Republiek te word. (79)

Bouer en
Kommandant
van die Fort
in Johannes-
burg.

'n Mens sal geneig wees om aan te neem dat Schiel se bevordering tot hoof van gevange- niswese al sy verdere militêre aspirasies sou gedemp het. Dit was egter nie die ge- val nie. Die verloop van die geskiedenis van die Suid- Afrikaanse Republiek het bepaal dat hy dit op militêre ge- bied nog baie verder as waarnemende kommandant van 'n Knop- neuskommando sou bring.

Die voorspel onder die Engelse uitlanders van Johannes- burg, wat die pad vir Jameson se inval gebaan het en die laakbare oorskryding van die Transvaalse grens deur die berugte stroper en sy bende op 29 Desember 1895, het die Regering van Transvaal genoop om hul verdediging op te knap. Die Staatsertillerie is eerste op energieke wyse gereorgani- seer en aangevul. (80)

Die Regering het ook aandag aan die bou van forte op strategiese punte in Pretoria en Johannesburg bestee. Die Uitvoerende Raad het 'n geheime besluit geneem om 'n fort in Johannesburg te laat bou, waarvan die doel was om die op- roerige uitlanderbevolking van die stad en myne in bedwang te hou. Die uitlanders kon gedugte skanse, forte en

arsenale/.....

78) T.A. SS. (i) RBB. 7591/96 Band No. 2892 p. 135.
(ii) Eds O. No. 6/1896 Band No. 3053.

79) Staatsalmanak: 1897 p. 284.

80) D.J. Haupt: „Die Staatsertillerie" p. 28.

arsenale agter die mynhope en in die mynskagte aanbring en die Regering was vasberade om dit te voorkom en om Johannesburg teen 'n herhaling van die Jamesoninsident te vrywaar.

'n Spesiële boukommissie, bestaande uit die kommandant-generaal (P.J. Joubert), Schalk Willem Burger (Lid van die Uitvoerende Raad), S. Wierda (hoof van publieke werke) en kaptein Adolf Schiel, die hoof van gevangeniswese, is met die bou van die fort belas. Aan S. Wierda is die geldelike beheer opgedra terwyl Adolf Schiel weens sy deeglike kennis van vestingwerke, met die uitvoering van die bouplan belas is. Ingenieur G.H. van Winsen is in 'n adviserende hoedanigheid tot die kommissie toegevoeg en hy het mettertyd ook die sekretariële werksaamhede van die spesiale boukommissie onderneem.

Dit is besluit om die vesting rondom Schiel se gevangenisgeboue in Johannesburg op te rig. Op karakteristieke wyse het kaptein Schiel dadelik aan die werk gespring om die organisasie agtermekaar te kry. Sonder dat veel gras onder sy voete gegroei het, het hy met die bou van die vesting waarvan die kanonlope betekenisvol en dreigend na binne gewys het, begin.⁽⁸¹⁾

Teen die middel van 1897 het Schiel al sò ver met die bou van die vesting gevorder dat 'n bemanning daarin geplaas kon word. Dit het weer die aanstelling van 'n bevelhebber in die fort noodsaaklik gemaak. Daar was vanselfsprekend nie 'n geskikter persoon as die ervare Adolf Schiel, wat teweens met die oprigting van die vesting belas was, vir die betrekking aan te wys nie.

Gevolglik is kaptein Adolf Schiel op 21 Junie 1897, „tot nadere regeling” as „Commandant van het fort te Johannesburg en van alle personen die in dié hoedanigheid ter zijne beskikking zullen worden gesteld” aangestel.⁽⁸²⁾

81) T.A. K.G. CR. 4106/99.

Die forte om Pretoria se vuurlope het na buite gewys om die stad te beskerm. Die Johannesburgse fort was teen die vyandiggesinde uitlanders in die stad en teen die myne gerig, en die kanonbomme het dus na binne gewys. Schiel se vesting word vandag nog as gevangenis in Johannesburg gebruik en staan tans as die „Ou Fort” bekend.

82) T.A. SS. RBB. 1020/97. Band No. 2896. p. 503.

HOOFSTUK II.

ADOLF SCHIEL EN DIE VOORSPEL TOT DIE
TWEEDE VRYHEIDSTRYD.

1898 - 1899.

Kommandant Schiel
verwerf die Hoogste
Artillerierang in
die Republiek.

Ten tyde van Schiel se aanstelling as kommandant van die Fort te Johannesburg het dreigende oorlogswolke reeds swaar oor die Transvaal gehang. Die noodsaaklikheid om die fort spoedig te voltooi en in 'n weerbare toestand te bring het derhalwe daagliks dringender geword. Kommandant Schiel, wat gelyktydig nog die hoof van gevangeniswese was, moes noodgedwonge sy aandag en arbeid tussen die fort en sy departement verdeel. Die gevolg was dat beide die fort en die belange van sy Departement daaronder gely het. As hy te lank in Johannesburg vertoef het om die fort te bou, dan het die werk in die gevangenisdepartement in Pretoria ongedaan gebly en, omgekeerd, as hy te lank in Pretoria vertoef het om sy departementele werk te behartig, dan is daar weinig vordering met die bou van die fort gemaak en het die opleiding van die fort se besettingsmag ook skipbreuk gely.

Adolf Schiel het spoedig beseef dat so 'n onbevredigende toestand nie langer kon voortduur nie. Daarom het hy op 27 Junie 1898 'n voorstel by die Regering ingedien om aan hom 'n jaar se verlof as hoof van die gevangeniswese toe te staan, ten einde die fort behoorlik te voltooi en die bemanning volledig af te rig. Hy het verder aanbeveel dat J.C. du Plessis, die sipier te Pretoria, voorlopig as waarnemende hoof van gevangeniswese in sy plek aangestel moes word.

Hy was nie bereid om die algehele omskakeling van sy werksaamhede sonder vergoeding te aanvaar nie en het die Regering meegedeel dat hy sy persoonlike voorwaardes later

sou/.....

sou stel, indien die Regering geneë was om sy voorstel te aanvaar. (1)

Die regering was bereid om kommandant Schiel se voorwaardes te oorweeg. Daarop het Schiel sy voorwaardes vir die tydelike oorname van die fort, die voltooiing daarvan en die behoorlike opleiding van die offisiere en manskappe as volg gestel:-

1. Hy moes dieselfde salaris ontvang wat hy as hoof van gevangeniswese ontvang het.

2. Aangesien die lewe in Johannesburg veel duurder was as in Pretoria en sy werkzaamhede as voltydse kommandant van die fort buitendien baie sou vermeerder, het hy versoek dat 'n reistoelae van £2 per dag aan hom toegeken word.

3. Op grond van sy lang diens aan die land en Regering, sy militêre ondervinding en deelname aan talryke oorloë, het hy ten slotte versoek dat aan hom dieselfde militêre rang en voorregte wat die kommandant van die Staatsartillerie geniet het, toegestaan word. (2)

Die Uitvoerende Raad het Schiel se voorwaardes breedvoerig bespreek en dit vir die grootste deel aanneemlik bevind. Die Raad het gevolglik besluit om aan Adolf Schiel 'n jaar se verlof as hoof van gevangeniswese toe te staan. Gedurende daardie tyd is hy aangestel as voltydse kommandant van die fort te Johannesburg en sou ook direkte beheer oor die gevangenis binne die fort uitoefen „..... op een salaris van £650 p.a. met dezelfde voorrechten en militairen rang als die Commandant der Staats-Artillerie heeft.”

J.C. du Plessis is gelyktydig deur die Raad as waarnemende hoof van gevangeniswese vir die tydperk van Adolf Schiel se afwesigheid aangestel. (3)

Die volgende dag, 1 Julie 1898, het kommandant Schiel

'n/.....

-
- 1) T.A. SS. R.8016/98 by R. 13810/99. A. Schiel aan SS. dd. 27 Junie 1898.
 - 2) Ibid. A. Schiel aan SS. dd. 28 Junie 1898.
 - 3) Ibid. en U.R.B. Art. 620 dd. 30 Junie 1898.

'n verdere amptelike aanstelling as kommandant van die fort te Johannesburg ontvang. Daarin is ook die rang en titel van "Luitenant-kolonel kommandant" aan hom verleen.⁽⁴⁾

Die voltooiing
van Fort
Johannesburg.

Adolf Schiel kon toe al sy aandag en arbeidsvermoë aan die voltooiing van die fort bestee en die werk het vinnig gevorder. Die snelle afronding van die werk aan die vestings om Pretoria en te Johannesburg, het vir die offisiere van die Staatsartillerie die probleem van bemannings vir die verskillende forte geskep. As die forte uit die geledere van die Staatsartillerie beman moes word, sou die veldartillerie uiters ver-swak word. Die offisiere het die Uitvoerende Raad derhalwe versoek om goedkeuring van die Volksraad te erlang om 'n aparte Vestingartilleriekorps van 200 man sterk in die lewe te roep. Daardeur sou die veldartillerie nie die gevaar loop om uitgedun en verswak te word nie.

Die Uitvoerende Raad was egter van mening dat 'n honderd manskappe voorlopig genoeg was om die Vestingsartillerie mee te begin.⁽⁵⁾

Die Volksraad het sig met die voorstel van die Uitvoerende Raad vereenselwig en besluit om die Staatsartillerie voorlopig met 100 manskappe te vermeerder. Die Volksraad het egter met nadruk bepaal dat die Vestingsartillerie nie 'n aparte korps sou uitmaak nie, maar dat al die forte (ook die vesting-gevangenis te Johannesburg) onder direkte bevel van die kommandant van die Staatsartillerie en sy offisiere moes staan.⁽⁶⁾

Gedurende Februarie en Maart 1899 het talle volksmemories by die Regering ingestroom, waarin die burgers daarop aangedring het dat die vesting- en veldartillerie geskei moes word. Die petisionarisse het die Regering

daarop/....

-
- 4) T.A. SS. RBB. 1107/98 Band No. 2899 pp. 548 - 549. Aanstellingsbrief dd. 1 Julie 1898.
- 5) T.A. E.V.R. Notule: 8 November 1898. Art. 1603.
- 6) T.A. E.V.R. Notule: 9 November 1898. Art. 1606.

daarop gewys dat luitenant-kolonel S.P.E. Trichardt saam met die veldartillerie teen die vyand sou moes opruk as die land in oorlog verkeer. In daardie geval was dit die volk se wens dat 'n bekwame offisier by die vestings verantwoordelik moes wees. Na die beskeie mening van die memorialiste kon die vestings en vestingwerke nie in bekwamer hande as die van luitenant-kolonel Adolf Schiel gegee word nie.⁽⁷⁾

Die Volksraad het egter reeds besluit dat alle forte onder die beheer van die Staatsartillerie moes bly. Die staatssekretaris het die kommandant-generaal dan ook opgedra om in dier voeë te handel.⁽⁸⁾

Schiel ondervind
moeite om sy ou
betrekking terug
te kry.

Daar sou dus vir Adolf Schiel geen ander uitweg wees as om met sy hoë rang na sy glorielose taak as hoof van gevangeniswese terug te keer nie. Sodra hy die fort volkome voltooi het moes dit deur die Staatsartillerie oorgeneem word.

Nieteenstaande sy moeitevolle arbeid en getroue diens aan die Staat het Adolf Schiel weer die kwaaieste teenstand en ondermyning van sy vyande ondervind. Soos in die verlede het hy weereens alleen gestaan in sy stryd om te behou wat hy het en te verkry wat hom regmatig toegekam het. Niemens sy wettige betrekking as hoof van gevangeniswese was veilig nie en toe die tyd aangebreek het dat hy haas in sy ou kantoor moes terugkeer, het die Regering maande lank getalm om sy betrekking volmondig te waarborg.

Op 2 Maart 1899 het die waarnemende hoof van gevangeniswese, J.C. du Plessis, in 'n skrywe aan die staatssekretaris by die Regering gepleit om hom permanent as hoof van gevangeniswese in die plek van luitenant-kolonel Schiel aan te stel.⁽⁹⁾

Gelyktydig/.....

7) T.A. SS. R.17208/98. Inhoud van die talle memories.

8) Ibid. SS. aan K.G. dd. 16 Februarie 1899.

9) T.A. SS. R. 3191/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. Wd. H. v. G. aan SS. dd. 2 Maart 1899.

Gelyktydig is die Uitvoerende Raad ook weer oorval met memories uit alle dele van die Republiek, waarin die Regering versoek is om J.C. du Plessis permanent as hoof van gevangeniswese aan te stel. Die versoekskrif uit Vryheid het gemeld dat du Plessis „.... de rechte man op de rechte plaats is, omdat hy een Afrikaner is,“⁽¹⁰⁾ en die petitionarisse van die Witwatersrand-delwerye het daarop aangedring dat du Plessis permanent in sy betrekking gehou moes word, terwyl Adolf Schiel in een of ander geskikte militêre betrekking verplaas moes word.⁽¹¹⁾

Luitenant-kolonel Schiel het self verwag dat die Uitvoerende Raad hom vir een of ander bevordering sou aanbeveel, weens die talryke dienste wat hy aan die staat gelewer het. In daardie geval was hy bereid om sy betrekking aan J.C. du Plessis af te staan.⁽¹²⁾ Aangesien die Regering egter geen aanduiding gegee het wat met hom sou gebeur sodra hy die fort aan die Staatsartillerie oorhandig het nie, het hy die staatsekretaris vroegtydig in Maart 1899 meege-deel dat hy die fort in Junie sou oorhandig en van voorneme was om sy betrekking as hoof van gevangeniswese, by verstryking van die verlof aan hom toegestaan ooreenkomstig Uitvoerende Raadsbesluit art. 620 gedateer 30 Junie 1898, weer op 1 Julie 1899 te hervat.⁽¹³⁾

Daarby het die saak gebly. Die Uitvoerende Raad het nie verder aandag aan die aangeleentheid gegee nie, totdat Schiel die fort reeds voltooi en aan die offisiere van die Staatsartillerie oorhandig het.

Verdere intriges teen Schiel op militêre gebied. Net so hard soos du Plessis en sy petitionarisse getrag het om Adolf Schiel van sy administratiewe betrekking te ontroof, so ywerig/.....

-
- 10) T.A. SS. R. 3418/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. Memorie van Vryheid.
 - 11) T.A. SS. R. 4348/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. Memorie van Witwatersrand-delwerye.
 - 12) T.A. SS. R. 8016/98 by R. 13810/99. Lt. kol. Schiel aan K.G. dd. 29 April 1899.
 - 13) T.A. SS. R. 3971/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. Lt. kol. A. Schiel aan dr. F.W. Reitz (SS.) dd. 13 Maart 1899.

noodsaaklikheid om die forte in 'n goeie toestand van verdediging te bring op daardie tydstip besef.

Die Uitvoerende Raad het op 6 April 'n geheime opdrag aan S.W. Burger, L.U.R., en majoor Erasmus van die Staatsartillerie gegee, om hulle dadelik na die fort in Johannesburg te begewe en die vesting te inspekteer. Hulle is ook aangesê om alle stappe te doen wat nodig was om die fort in 'n behoorlike staat van verweer te bring. H.C. Bredell is eweneens deur die Uitvoerende Raad beveel om die fort namens die kommissaris van polisie te besoek. Hy moes die polisie-mag wat aan die fort verbonde was, gelas om voortaan snags in die fort te slaap en hulle onder bevel van luitenant-kolonel Schiel te plaas.⁽¹⁶⁾

Majoor Erasmus wou hierdie geleentheid aangryp om Schiel se beheer oor die vesting te beëindig, deur die vesting namens die Staatsartillerie oor te neem. Adolf Schiel sou dan op die straat gesit het omdat sy jaar verlof nog nie verstreke was nie en die Regering in elk geval nog geen aanduiding gegee het, dat hy in sy betrekking as hoof van gevangeniswese teruggeplaas sou word nie. Kommandant Schiel het dus aan die staatsekretaris getelegrafeer dat dit vir hom baie moeilik is om die fort af te gee sonder dat hy wis wat verder met hom sou gebeur. Die staatsekretaris het dadelik terug getelegrafeer dat majoor Erasmus alleen opgedra is om die huishoudelike sake in die fort na te gaan. Hy was derhalwe nie by magte om Schiel se bevel oor die vesting te beëindig nie. Schiel is terselfdertyd deur die staatsekretaris uitgenooi om die volgende dag na Pretoria af te reis ten einde die hervatting van sy dienste as hoof van gevangeniswese met die Regering te bespreek.⁽¹⁷⁾

Dit is duidelik dat die Regering gehoop het om vir Adolf Schiel 'n ander betrekking - moontlik met verhoging van salaris en status - te vind. Anders sou geen same-sprekings oor sy posisie plaasgevind het nie want volgens die oorspronklike Uitvoerende Raadsbesluit is hy nie as
hoof/.....

-
- 16) T.A. L.A. Band 650 (Deel I). Brieweboek van Kabinet. pp. 174 - 175.
- 17) T.A. SS. R. 8016/98 by R. 13810/99. Komdt. Schiel aan SS. en SS. aan komdt. Schiel dd. 11 April 1899.

hoof van gevangeniswese ontslaan nie, maar het slegs 'n jaar verlof verkry om die fort te voltooi.

Regering begaan
 oor weerbaarheid
 van Fort Johannes-
 burg.

Dit is onbekend wat die Uitvoerende Raad hom op die 12de April belowe het. Net die volgende dag het die Uitvoerende Raad egter besluit om die bemanning van die Johannesburgse fort met 25 persone aan te vul. Die kommandant-generaal is ook beveel om die fort so spoedig moontlik deur die Staatsartillerie te laat oorneem en Schiel het 'n gelykluidende opdrag van die Uitvoerende Raad ontvang. Die Regering het weer geen definitiewe besluit oor Schiel se verdere loopbaan geneem nie, maar slegs belowe om hom so spoedig moontlik weer daarvoor te spreek.⁽¹⁸⁾

Die fort is nie dadelik daarna deur die Staatsartillerie oorgeneem nie. Schiel het nog tot 30 Junie 1899 tyd gehad om die fort te voltooi en hy het ook klaarblyklik sorg gedra dat die afronding van sy werk nie voor Junie sou geskied nie. Die Uitvoerende Raad was egter begerig om die vesting so spoedig doenlik in 'n volkome weerbare staat aan die artillerieskorps te laat oorhandig. Op die 20ste April 1899 is die kommandant-generaal derhalwe weer deur die Uitvoerende Raad versoek om dadelik 'n verslag oor die nodige bewapening en bemanning vir die fort voor te lê. Die Regering was self van mening dat afgesien van die aantal polisie-dienare wat aan die fort verbonde was, die bemanning uit minstens 'n honderd betroubare burgers moes bestaan. Die kommandant-generaal is eweneens deur die Regering opgedra om voldoende proviand vir twee maande in die vesting op te berg. Dit was bedoel om in tyd van nood gebruik te word.⁽¹⁹⁾

Dit is duidelik dat die Uitvoerende Raad se afgevaardigdes, Burgers en Erasmus, sowel as die kommandant-generaal nie voldoende op hoogte was met die vestingwerke om enige

bruikbare/...

-
- 18) T.A. L.A. Band 650 (Deel II). Brieweboek van Kabinet. SS. aan K.G. dd. 13 April 1899 en telegram van SS. aan komdt. Schiel.
- 19) Ibid. SS. aan K.G. dd. 20 April 1899.

bruikbare of nuttige wenke vir die verbetering van die forte aan die hand te doen nie. Adolf Schiel wat die Uitvoerende Raad se bekommernis oor die vestingwerke gedeel het, se advies is ook deur die Regering se afgevaardigdes oor die hoof gesien, of anders het hul dit geminag, want Schiel was genoodsaak om etlike wenke self by die Uitvoerende Raad aan die hand te doen.

Schiel se voorstelle i.v.m. Fort Johannesburg. Getref deur die erns van die dreigende breuk met Engeland het Schiel die Regering gedurende Mei 1899 - die laaste maand wat hy in bevel was oor sy fort - dringend versoek om die nodige voorsorgsmaatreëls te tref om die fort velkome aan sy doel te laat beantwoord. In 'n vertroulike skrywe het hy die Uitvoerende Raad aangeraai om die vestinggevangenis te Johannesburg deur middel van 'n onderaardse kabel direk met die regeringsgebou in Pretoria te verbind. Die Uitvoerende Raad het die noodsaaklikheid van 'n direkte verbinding tussen die regeringsgebou en die fort in Johannesburg ingesien. Tydens 'n krisis sou dit van die grootste belang wees dat die outoriteite te Pretoria direk met die kommandant van die fort in verbinding moes kon tree. Die hoof van die telegraafdepartement is derhalwe gelas om 'n telefoonverbinding tussen die kamer van die Kabinet in Pretoria en die fort in Johannesburg aan te bring. Die huis van die sekretaris van die Kabinet, R.J.H. Fortuijn, is as 'n verdere noodmaatreël ook by die telefoonaansluiting ingeskakel. (20)

Adolf Schiel het die verskillende persone wat die fort namens die Regering besoek het, se aandag telkemale op die noodsaaklikheid om die heuwel waarop die reservoir wat Johannesburg van water voorsien het, aangebring was, in tyd van oorlog te beset. Die heuwel is ongeveer 1200 treëten ooste van die fort geleë. Aan die begin van Mei 1899 het die oorlog met Engeland vir Schiel só naby gelyk, dat

hy/.....

-
- 20) Ibid. (i) Regering aan komdt. A. Schiel en Wnd. hoof van telegraafdepartement dd. 3 Mei 1899.
 (ii) Regering aan hoof van telegraafdepartement dd. 19 Mei 1899.

hy weer by die Regering daarop aangedring het om vroegtydig te bepaal wie die heuwel en die reservoir sal beset. Hy het aanbeveel dat minstens twee geskutte op die heuwel in posisie gebring moes word en by die Uitvoerende Raad gepleit om betyds die offisier en veldstukke vir die besetting van die heuwel aan te wys „....aangezien het bij het uitbreken van oorloeh te laat zal zijn hieromtrent eerst nog Regelingen te maken.....”(21)

Die Regering was dit met kommandant Schiel eens dat Johannesburg se watervoorsiening in geval van oorlog, goed bewaak moes word. Die kommandant-generaal is dan ook deur die Uitvoerende Raad opgedra om die waterreservoir in Johannesburg persoonlik te besoek, ten einde hom van die wenslikheid van die maatreëls te oortuig en na die vereistes van die saak te handel.(22)

Kolonel Schiel het ook by die kommandant-generaal etlike voorstelle vir voorlegging aan die Regering ingedien. Nie alleen het hy weer op die doeltreffende besetting van die reservoirheuwel aangedring nie, maar ook ingrypende maatreëls voorgestel om die weerbaarheid van Johannesburg se fort in tyd van oorlog te verhoog.

Hy het beweer dat die vredetydse bemanning van 100 in tyd van oorlog heeltemal onvoldoende is. Die posisie van die fort het 'n sterk wag- en patrolliediens vereis en daarom het hy voorgestel dat die sterkte van die fort se bemanning in tyd van oorlog op minstens 300 gebring moes word. Die fort sou gebruik word om die stad en veral die myne in bedwang te hou. Berede patrollies moes dus dag en nag uitgestuur word om die myne te bewaak en sorg te dra dat die kommandant van die fort van alles wat op die myne gebeur, sekuur ingelig word. Hy het verder daarop gewys dat elke myn in sigself 'n gedugte vesting was. Die poeiersand van die mynhope was die beste fortifikasie-materiaal wat 'n mens kon verlang. Die granate van veld-geskutte met 'n klein kaliber, sal aan die walle van die mynhope weinig of geen skade doen nie. Op daardie stadium het kommandant Schiel oor slegs een kanon met 'n taamlike

groot/....

-
- 21) T.A. L.A. GR. 514/1899. Band 634 (Deel II). Lt. kol. Schiel aan sekr. van Kab. dd. 9 Mei 1899.
22) Ibid. Sekr. van Kab. aan K.G. dd. 10 Mei 1899.

groot kaliber beskik. Dit was 'n kort, 12 s.m. Houwitzer. Daarmee kon die naaste mynhoop aan die fort betreklik doeltreffend beskiet word, maar die bomme sou nouliks die verder geleë myne bereik. Kolonel Schiel het dus versoek dat een van die lang 15½ s.m. kanonne as 'n tydelike maatreël na die Johannesburgse fort gebring moes word, totdat die geskutte wat vir die fort aangekoop is uit Frankryk aangekom het. Om gewig by sy argumente te voeg, het hy daarop gewys dat die verskillende forte in Pretoria mekaar kon ondersteun. Die Klapperkopfort kon die „dooiehoek“ van die Skanskopfort met een van die 12 s.m. Houwitzerkanonne bereik en Skanskopfort kon Klapperkop weer te hulp snel met sy groot 15½ s.m. kanon. Die fort te Johannesburg het egter alleen gestaan en sou alle aanslae sonder hulp moes weerstaan.

Kommandant Schiel het die kommandant-generaal en die Regering beleef maar ernstig vermaan om nie met die uitvoering van sy voorgestelde voorsorgsmaatreëls te talm nie. As die oorlog uitbreek sou almal hulle hande vol hê en dit was om daardie rede nodig dat die Regering betyds 'n geheime besluit neem om vernaamlik die versterking van die fort, die bewaking en verdediging van die waterreservoir en die verkryging van kavallerie patrollies te reël. Schiel het die mening uitgespreek dat die patrollies deur die Berede Polisiekorps beskikbaar gestel kon word. Die versterkings vir die walverdediging en wagdiens in die fort en die besetting vir die waterheuwel kon gedeeltelik uit die voetpolisie en gedeeltelik deur opkomsaansoek van die betroubaarste burgers uit Johannesburg verkry word. (23)

Schiel begaan oor die forte om Pretoria.

Kommandant Schiel was ook baie begaan oor die toestand in die vier forte om Pretoria.

Op 30 Mei 1899 het hy 'n ernstig bewoorde skrywe privaat en vertroulik aan die staatsekretaris dr. F.W. Reitz, gerig. Hy het die staatsekretaris se aandag daarop gevestig dat die vier forte om Pretoria slegs deur

'n/.....

23) T.A. L.A. GR. 544/99. Band no. 634 (Deel I). Lt. kol. A. Schiel aan K.G. dd. 11 Mei 1899.

'n enkele offisier - majoor Erasmus - beheer word. Majoor Erasmus se adjudant het 'n kort tydjie tevore offisier geword en het van vestingwerk ewe min verstaan „.... als ik bijvoorbeeld van mijnwezen." Majoor Erasmus het op daardie tydstep ook te kenne gegee dat hy die jong Wolmarans kaptein oor die vestingwerke wil maak „De jonge Wolmarans versta van fortificatie niets. U Ed. Gr. hebt dus een kring fortien om Pretoria en geen een offisier er in, dien U de verdediging kunt toevertrouwen en dit kort voor een oorloch" het Adolf Schiel gekla.

Soos die kommandant van die fort te Johannesburg die saak ingesien het, was die enigste maatreël wat geneem kon word om te verseker dat die forte in 'n behoorlike staat van verdediging gebring word, die benoeming van 'n kommissie van vertroubare deskundige persone om die saak grondig te onderscek. Die kommissie moes die forte ook gedurig inspekteer en die Regering op hoogte van sake hou.

As rede vir sy dringende vermaning het Adolf Schiel aangevoer dat die land kort voor die uitbreek van die oorlog staan. Hy het nie geprobeer om die staatsekretaris onnodig paniekerig of 'n indruk op hom te maak nie. „Geloof mij, geachte Doktor, ik waarschuw U niet omdat ik misschien wil mij in een gunstige beeld by U brengen, maar alleen omdat ik weet dat deze miserabele toestand onmogelijk een goede uitslag laat verwachten en zich nog bitter zal wreken..... Neem tog s.v.pl. in consideratie hoe belangrijk het is, dat hierin gehandeld word voor het te laat is," het die kolonel besluit. (24)

Generaal Joubert bely sy onkunde aangaande fortifikasies.

Die Regering het die kommandant-generaal dadelik vir sy opmerkings oor Schiel se standpunt genader. Die hoogste offisier in die leër moes egter troosteloos antwoord: „Ik vraag dat het al te waar is wat Commandant Schiel zegt, dog wat kun ik hieromtrent doen? Wij hebben geen enkel zoon onzes Lands die iets van fortificatie of verdediging van vestingwerken/.....

24) T.A. L.A. GR. 626/99. Band 634 (Deel II). Lt. kol. Schiel aan F.W. Reitz dd. 30 Mei 1899.

vestingwerken af weet. Nog nooit is in ons Land fortten verdedigd teen grofgeschut van vyanden."

Die Uitvoerende Raad was gebelgd oor generaal Joubert se onmag om iets aan die hand te doen. Die kommandant-generaal is gevolglik meegedeel dat die Regering nie by sy antwoord sal berus nie. Vestingwerke is die verantwoorde-likheid van die kommandant-generaal en die Uitvoerende Raad het verwag dat hy hulle die weg moet aanwys wat hulle in die saak moes volg.

Generaal Joubert het die Regering verseker dat hy nie onwillig is om in die saak op te tree nie, maar hy het eenvoudig net nie gewest hoe gehandel moes word nie. Die forte is op Europese styl gebou en ingerig volgens Europese verdedigingstelsels. Die Suid-Afrikaanse Republiek het daarenteen alleen oor die dienste van Afrikaanse jongelinge baskik wat, soos kommandant Schiel tereg aangetoon het, geen kennis van vestings gedra het nie. Generaal Joubert het daaraan toegevoeg dat Schiel se voorstel van 'n kommissie moontlik die enigste goeie uitweg sou wees. 'n Eie voorstel om die toestande te probeer verbeter, het hy egter nie gewaag nie.

Hierop het die staatsekretaris die kommandant-generaal gevra of hy dit dan nie wenslik geag het dat 'n bekwame militêre adviseur tot die Kabinet toegevoeg word, om die Regering op hoogte te hou met alle militêre aangeleenthede nie. Die adviseur moes die Regering van advies bedien oor alle militêre sake wat die landsbelang geraak het. Generaal Joubert het die voorstel verwelkom, maar nadat hy die saak met die offisiere van die Staatsartillerie besproek het, het hy die Uitvoerende Raad meegedeel dat hulle totaal afsydig teenoor die aanstelling van so'n adviseur gestaan het. Generaal Joubert was derhalwe daarvan oortuig dat die saak op 'n nul sou uitloop.⁽²⁵⁾

Met die vermelde paar voorstelle vir die opknapping van die leemtes in die Suid-Afrikaanse Republiek se krygstelsel, het Adolf Schiel voorlopig volstaan. Dit is duidelik dat sommige van die gebreke waarop hy gewys het,

so/.....

25) Ibid. Notes tussen SS. en K.G. vanaf 3 Junie 1899 gewissel.

so aktueel was dat dit die Regering baie hoofbrekens besorg het. (26)

Aanduidings dat die Duitsers en ander Uitlanders (behalwe Engelse) die Regering sou ondersteun.

Middeleryl was kolonel Schiel so oortuig dat die oorlog nie meer verhoed kon word nie, dat hy na 'n terrein waar hy sy gewig ten volle by die Republikeinse magte kon inwerp, begin soek het. Hy was vasberade om die Republiek se saak daadwerklik en met alle mag te steun. Die fort was reeds voltooi en Schiel het sedert 25 Maart 1899 op die kommandant-generaal gewag om die fort te laat oorneem en by die Uitvoerende Raad aangedring om sy departement weer aan hom te oorhandig. (27) Eindelik is besluit om die fort op 3 Junie oor te neem, maar 'n dag voor die tyd het die kommandant-generaal die datum weer uitgestel omdat S.W. Burger L.U.R., een van die Regering se verteenwoordigers, die plegtigheid nie op die bepaalde datum kon bywoon nie. (28) Schiel se hande was dus vry en hy het nou tyd gehad om die toenemende krisis goed te volg. Die Engelse uitlanders in Johannesburg was baie opgesweep deur die Kruger-Milner samesprekings te Bloemfontein. Hulle het vuur en vlam georganiseer om Milner se standpunt op massavergaderings te ondersteun. Die burgers in Johannesburg en die vreemdelinge wat die Boersaak goedgesind was, het baie opgewonde geraak oor die uittartende voorbereidings van die Engelse agiteerders. Die toestand was so gespanne dat kommandant Ben Viljoen op 9 Junie aan die kommandant-generaal/...

-
- 26) Die verskillende forte is in werklikheid nooit vir verdediging aangewend nie. Gedurende die oorlog van 1899-1902 is krygsgevangenes deur die Engelse in die fort te Johannesburg aangehou. Die forte om Pretoria was blote wit olifante en geen skoot is uit hulle gevuur om die inname van die stad deur die Engelse te verhoed nie.
- 27) T.A. SS. R.9220/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. A. Schiel aan Sts. pros. en Uitv. Raad dd. 30 Junie 1899.
- 28) T.A. K.G. Band no. 262. Brieweboek: p. 402. K.G. aan komdt. A. Schiel dd. 2 Junie 1899.

generaal getelegrafeer het dat hy vir onluste vrees. Die Engelse was van plan om die volgende aand 'n groot vergadering in Johannesburg te hou om Milner se eise te steun en kommandant Viljoen het verwag dat 'n rusie op die vergadering sou ontstaan. Hy wou dus weet hoe hy in daardie geval moes optree. (29)

Die Regering het egter juis dieselfde dag nog die nodige stappe gedoen om te verseker dat die vergadering ordelik sou verloop. Kennisgewings in Engels en Nederlands is onder die ingesetenes van Johannesburg versprei, waarin die Regering duidelik versoek het dat geen stoornis of hindernis op die vergadering veroorsaak moes word nie. Die Regering het daarop gewys dat die vergadering deur die nie-stemgeregtigde burgers van Johannesburg byeengeroep is om te beraadslaag oor hulle belange met betrekking tot die onderwerpe wat by die afgelope konferensie te Bloemfontein behandel is. Die Regering het vervolgens 'n beroep gedoen op die stemgeregtigde burgers om die vergadering onbelemmerd te laat voortgaan en het selfs gedreig dat rusverstoorders streng vervolgd sou word. (30)

Die kommandant-generaal het kommandant Ben Viljoen meegedeel dat die instruksies reeds aan hom getelegrafeer is en het die opdrag weer bevestig. Kommandant Viljoen moes goed verstaan dat die Regering van die standpunt uitgegaan het dat die vergadering deur ontevredenes gehou word, wat teen die verbeterde politieke toestand wou agitator en moontlik gelei is deur 'n begeerte om botsing en onrus te veroorsaak. Daarom het die Regering verlang dat geen getroue onderdane van die Republiek die byeenkoms moes bywoon nie. Dit sou alleen bydra om die vergadering "een groot oog en vertoon te doen maken." Buitendien wou die Regering graag waarneem wat die agiteerders se doel was en watter resultate die vergadering sou oplewer. (31)

Toc die uitlanders van ander nasionaliteite aan die Hand verneem watter planne die Engelse uitlanders in die mou voor, het hulle 'n teenbeweging georganiseer. Hulle

het/.....

-
- 29) T.A. K.G. CR. 3844/99. Komdt. Viljoen aan K.G. dd. 9 Junie 1899.
 - 30) T.A. L.A. GR. 675/99. Band 634 (Deel II). Kennisgewing dd. 10 Junie 1899.
 - 31) T.A. K.G. CR. 3844/99. K.G. aan komdt. Viljoen dd. 10 Junie 1899.

het die Engelse agiteerders selfs voorgespring deur reeds op die aand van 9 Junie 'n invloedryke vergadering waarop Duitsers, Hollanders en baie ander nasionaliteite (uitgesonderd Engelse) teenwoordig was, te belê. Op die vergadering het hulle hul tevredenheid met president Kruger se stemregvoorstelle te Bloemfontein, onomwonde te kenne gegee. Verder het hulle die Regering hul algehele ondersteuning belowe om die wet en orde in die Republiek te handhaaf. Die besluite wat op die vergadering geneem is, is aan die Regering gestuur met die versoek dat afskrifte daarvan aan die Duitse en Hollandse konsuls gestuur moes word.⁽³²⁾

President Kruger en sy vertrouelinge was dus vroegtydig al verseker van die hulp en ondersteuning van die meerderheid van die uitlanders, buiten dié van Engelse nasionaliteit.

Met dié versekering in hul besit kon die Regering die vrymoedigheid hê om ook op die ander vreemdelinge in Johannesburg 'n beroep te doen om nie die vergadering van die Engelse by te woon nie. Een van die eerste persone wie se hulp ingeroep is, was kommandant Adolf Schiel. Die kommandant-generaal het hom vertroulik meegedeel dat die Regering 'n botsing op die vergadering ten alle koste wou vermy. Die polisie is gelas om die vergadering te beskerm en te sorg dat geen oproer ontstaan nie. Voortgaande het generaal Joubert kommandant Schiel verseker dat die Regering begeer het dat geen weldenkende, gehoorsame ingesetene van Johannesburg die vergadering moes bywoon nie. Hy het dus 'n beroep op Schiel gedoen om stil en vertroulik met al sy Duitse vriende en ander kennisse in verbinding te tree en sy invloed by hulle te gebruik om hulle van die vergadering af weg te hou. „Het schijn of zaken nu vredelievender tusschen ons en Engeland beginnen te worden en daarom wil de booze klik het door een botsing doen schipbreuk lijden. Keer het dus af met al uw macht," het die kommandant-generaal versoek.⁽³³⁾

Luitenant-kolonel/.....

-
- 32) T.A. L.A. GR. 653/99. Band 634 (Deel II). Spes. reg. kom., Krugersdorp, aan sts. pres. dd. 10 Junie 1899.
- 33) T.A. K.G. Band 262. Kopiebriefweboek p. 437 K.G. aan komdt. Schiel dd. 10 Junie 1899.

Schiel hou hom besig met die oprigting van 'n Duitse kommando.

Oorgawe van die Fort.

Luitenant-kolonel Schiel was op daardie tydstip egter druk besig om sy invloed onder sy Duitse vriende vir heeltemal 'n ander, maar ewe verdienstelike doel aan te wend. Die simpatieke houding van die Duitsers in die Suid-Afrikaanse Republiek jeens die Afrikanersaak en hulle vroegtydige aanbod om die Regering te ondersteun bygeval die krisis 'n ernstige wending neem, het by Adolf Schiel die gedagte laat ontstaan om die getroue Duitse onderdane en alle ander Duitsers wat hy hulle wou aansluit, in 'n Duitse vegkorps te organiseer om die boere met die wapens te hulp te snel.

Onder die strengste geheimhouding was hy reeds besig om met sy betroubaarste Duitse kamerade in Johannesburg oor die oprigting van 'n Duitse kommando te onderhandel, toe die Engelse hulle groot vergadering vir 10 Junie 1899 saamgeroep het. Hy het die Regering nog nie op daardie stadium oor sy planne genader nie, omdat hy te druk besig was met die reëlings vir die oorgawe van die fort aan die Staatsartillerie. Dit moes uiteindelik op Maandag 12 Junie 1899 geskied. Vier dae voor die bepaalde tyd het hy en S. Wierda, die staatspresident en die lede van die Uitvoerende Raad uitgenooi om die plegtigheid by te woon.⁽³⁴⁾ Die Regering het daarop vir kommandant-generaal P.J. Joubert, S.W. Burger en P.A. Cronjé (lede van die Uitvoerende Raad) afgevaardig om die Regering tydens die oorname van die fort te verteenwoordig.⁽³⁵⁾

Na die amptelike oorname van die fort op 12 Junie het die kommandant-generaal in sy verslag aan die Regering verklaar dat hy die vesting in elke opsig in 'n uitstekende weerbare toestand aangetref het. Hy het besluit: „Ik kan dus hiermede verklaar dat het werk door Commandant Schiel als het bouwer van het fort, voltooid is enz. En zoo-als ik aan de H.Ed. Regeering heb gerapporteerd, aan hem en de bouwcommissie alle eer en dank toekomen, voor het gedane werk.“⁽³⁶⁾

Adolf/.....

-
- 34) T.A. SS. R.8336/99. S. Wierda en A. Schiel aan sts. pres. en Uitv. Raad dd. 9 Junie 1899.
- 35) Ibid. Inligting verstrek deur SS. op 10 Junie 1899.
- 36) T.A. SS. R.8162/98. K.G. aan SS. dd. 14 Junie 1899.

Adolf Schiel het 'n bonus van £1500 van die Regering ontvang vir sy leeu aandeel aan die oprigting van die uitmuntende struktuur.⁽³⁷⁾

Skepping van die Duitse Kommando.

Luitenant-kolonel Adolf Schiel was nou 'n offisier sonder 'n enkel manskap om aan te voer. Hy was ook 'n staatsamptenaar sonder 'n betrekking, want die Uitvoerende Raad het nog geen besluit oor du Plessis en die memorialiste se versoek om hom (du Plessis) permanent as hoof van gevangeniswese aan te stel, geneem nie. Schiel se verlof as hoof van sy departement het egter eers op 30 Junie verloop. Na die oorhandiging van sy fort aan die offisiere van die Staatsartillerie, kon hy darhalwe al sy aandag aan die oprigting van die Duitse kommando skenk. 'n Voorlopige Duitse komitee is in die lewe geroep om met die Regering oor die saak te onderhandel. Die komitee het die hulp van kaptein Sarel Eloff - 'n kleinseun van president Kruger en 'n jong offisier wat deur kolonel Schiel in die Johannesburgse vesting opgelei is om hom as bevelvoerende offisier in die fort op te volg - ingeroep om as bemiddelaar tussen die komitee en die Regering op te tree.

Op 20 Junie het kaptein Eloff 'n vertroulike skrywe aan sy grootvader, president Kruger gerig, waarin hy hom meegedeel het dat die Duitsers in Johannesburg 'n komitee gevorm het om met die Regering oor die oprigting van 'n Duitse vrywilligerkorps te onderhandel. Hulle het begeer om luitenant-kolonel Schiel as hul kommandant te kies en was van voorneme om die Regering te nader met die versoek om Schiel as hul kommandant te benoem.

Aangesien die meerderheid van die Duitsers oud-Duitse militariste was, het hulle gemeen dat hulle veel beter dienste kon lewer as hul toegelaat word om uitsluitend 'n eie Duitse korps op te rig onder aanvoering van beproefde offisiere wat hulle graag uit hul eie geledere wou kies.

Sarel/.....

37) T.A. Volgens Geheime U.R.B. No. 14 van 30 Augustus 1898 en U.R.B. Art. 475 dd. 15 Mei 1899. Sien SS. R.8162/98. Haupt, beweer op p. 64 van sy verhandeling dat die fort „teen die einde van 1898 oorgeneem is.“ Dit is dus 'n foutiewe bewering.

Sarel Eloff het die president aangespoor om die Duitsers se versoek tog dadelik te oorweeg, aangesien daar tyd nodig was om die vegkorps te organiseer sodat dit gereed kon wees om onmiddellik na die front te vertrek as die oorlog uitbreek. Hy was ook baie begaan oor gerugte dat 'n aantal privaat persone wat nog geen krygsdienste in die verlede aan die regering bewys het nie, reeds aangebied het om vrywilligerkorpse in die lewe te roep, ten einde die land in tyd van nood te help beskerm. Kaptein Eloff het egter gevrees dat dit 'n baie gewaagde stap is om aan feitlik onbekende persone so 'n gewigtige taak toe te vertrou. Volgens hom het sulke persone nog geen bewyse van hul bekwaamheid gelewer nie en al was hulle ook hoe getrou aan die land en die Regering, dan was hulle tog nog geheel en al onbekend met die Boere se wyse van oorlogvoering en met die ligging van die land.

Sarel Eloff stel 'n Waaksaamheidskommissie vir Johannesburg voor.

Die president se kleinseun het vervolgens aan die hand gedoen dat die Regering 'n kommissie moes benoem wat verantwoordelik sou wees om al die nodige maatreëls vir die verdediging van Johannesburg in tyd van oorlog te tref. Die kommissie sou ook verantwoordelik wees vir die bewaring van rus en orde in die goudstad en moes toesien dat alle regeringsmaatreëls en bevelenougeset uitgevoer word.

As lede van die voorgestelde waaksaamheidskommissie het Sarel Eloff vir luitenant-kolonel Schiel, kommandant B.J. Viljoen, kommandant van Dam (van die Berede Polisiekorps) en homself voorgestel. Hy het die president verder daarop gewys dat sommige van die kommandante dadelik na die uitbreek van die oorlog met hul kommando's in die veld sou moes opruk teen die vyand. Dit was dus nodig om terwyl hulle nog beskikbaar was, sonder versuim van hul dienste gebruik te maak vir die voorbereiding van Johannesburg op die swaar beproewing wat voorgelê het.

Ten slotte het kaptein Eloff die Staatshoof meegedeel dat hy en kolonel Schiel elkeen al in die geheim 'n lys van alle bruikbare perde en mulle in Johannesburg opgestel het. Sodra die oorlog ontbrand, sou hulle dus onmiddelik/.....

lik/.....

lik wis waar om die geskikste trek- en rydiere op te kommandeer. (38)

Schiel hervat sy werksaamhede as Hoof van Gevangeniswese.

Terwyl die eerste voorbereidsels vir die organisering van die Duitsers in 'n Duitse vrywilligerkorps aldus getref is en hul voorstelle aan president Kruger vir oorweging in die geheime sittings van die Uitvoerende Raad voorgelê is, het Adolf Schiel weer aandag aan die aangeleentheid betreffende sy terugtrede as hoof van gevangeniswese geskenk.

Op 30 Junie 1899 - die vervalddag van sy amptelike verlof as hoof van gevangeniswese - het hy weer 'n dringende beroep op die staatspresident en die Uitvoerende Raad gedoen, om hom in sy regmatige betrekking te herstel. (39)

Die Uitvoerende Raad het die voormalige kommandant van die fort te Johannesburg se pleidooi dadelik in oorweging geneem. Hulle begeerte om aan Adolf Schiel 'n beter betrekking aan te bied en terselfdertyd ook aan J.C. du Plessis en sy memorialiste se wense te voldoen, blyk uit 'n besluit wat die Uitvoerende Raad op 30 Junie geneem het, om die kommandant-generaal en A.D.W. Wolmarans, L.U.R., te versoek om as 'n kommissie van ondersoek op die saak in te gaan en 'n voorstel vir die oplossing daarvan aan die Regering te doen. (40)

Twaalf dae later het die kommandant-generaal en A.D.W. Wolmarans die Regering meegedeel, dat hulle alles in hul vermoë gedoen het om vir Adolf Schiel een of ander betrekking in die Staatsartillerie te bekom. Die offisiere van die Staatsartillerie het egter botweg geweier om die deur van die artilleriekorps weer vir Adolf Schiel oop te

gooi./.....

-
- 38) T.A. SS. R.13076/99. (GR. 1115/99). S. Eloff aan sts. pres. dd. 20 Junie 1899. Adolf Schiel beweer op pp. 381-382 van sy werk „23 Jahre... dat hy in die begin van September 1899 van die Regering opdrag ontvang het om 'n Duitse korps te skep. Feit is dat die Duitsers vrywillig die aanbod gedoen het en dat die nodige stappe te dien einde, reeds vroeg in Junie van 1899 gedoen is, soos hierbo verhaal.
- 39) T.A. SS. R.9220/99 by R. 8016/98 by R. 13810/99. A. Schiel aan sts. pres. en Uitv. Raad gedateer 30 Junie 1899.
- 40) T.A. SS. R. 8016/98 by R. 13810/99. Besluit U.V.R. 711/98 gedateer 30 Junie 1899.

Hulle wou in absoluut geen rigting weer met Adolf Schiel saamwerk nie. Die kommissie kon tot hul spyt dus nie aan die Regering die weg toon wat om met kolonel Schiel te doen nie. Die Uitvoerende Raad moes derhalwe maar self besluit in watter betrekking hy geplaas kon word.⁽⁴¹⁾

Die saak is toe aan president Kruger vir sy persoonlike beslissing voorgelê. Die gryse volksvader het die enigste uitweg gevolg: Adolf Schiel en J.C. du Plessis moes sonder enige verdere oponthoud in hulle onderskeie betrekkinge as hoof van gevangeniswese en sipier van Pretoria teruggeplaas word.⁽⁴²⁾

Die staatsekretaris het op 26 Julie aan Adolf Schiel geskrywe om die Regering se dank vir die werk wat hy aan die fort verrig het aan hom oor te bring. Hy het hom ook opgedra om sy werk as hoof van gevangeniswese so spoedig moontlik weer te aanvaar.

Gelyktydig is J.C. du Plessis gelas om die kantoor aan Schiel te oorhandig en sy betrekking as sipier te hervat.⁽⁴³⁾

Die volgende dag het Adolf Schiel na meer as 'n jaar se afwesigheid weer in sy ou kantoor te Pretoria, as hoof van gevangeniswese teruggekeer en sy werk in daardie departement voortgesit.⁽⁴⁴⁾

Die oorlogspanning het daaglikse toegeneem en die hervatting van sy amp het nie meegebring dat kolonel Schiel die noodtoestand waarin die land verkeer het vir 'n oomblik vergeet het nie. Die offisiere van die Staatsartillerie het geweer om met hom saam te werk. Dit was klaarblyklik omdat hy reeds dieselfde rang as die kommandant van die Staatsartillerie verwerf en boonop nie geskroom het om op sommige gebreke in die krygs- en artilleriestelsel in die Republiek te wys nie. Daarby het hy die jong offisiere en by implikasie die kommandant-generaal van onkunde in vestingaangeleenthede beskuldig en laasgenoemde selfs ge-

dwing/.....

-
- 41) Ibid. K.G. en A.D.W. Wolmarans aan SS. dd. 11 Julie 1899.
42) Ibid. Memo. dd. 26 Julie 1899.
43) Ibid. SS. aan A. Schiel en J.C. du Plessis dd. 26 Julie 1899.
44) T.A. SS. R. 10592/99. A. Schiel aan SS. dd. 28 Julie 1899.

dwing om sy onkunde in sulke sake tot ergenis van die Regering te erken. Schiel het dit egter nie opsetlik teen enigiemand gemik nie en alhoewel die artillerie offisiere hom daarvoor kwaadgesind was, het hy gedoen wat hy eerlik in belang van die land geag het. Daar was immers 'n oorlog voor die deur en hy het persoonlike belang onder daardie omstandighede nie voor die landsbelang geplaas nie.

Die Staatsartillerie het hom verwerp, maar hy het reeds 'n ander terrein gevind waarop hy sy gewig ten volle kon inwerp om sy aangenome vaderland verder te dien. In Johannesburg het die voorlopige Duitse komitee, in afwagting van die Regering se besluit, voortgegaan om die Duitse vrywilligerkorps te organiseer. Schiel was toe weer terug in Pretoria en kon in die hoofstad sy invloed onder sy baie Duitse kennisse gebruik om ook in Pretoria 'n afdeling van so'n Duitse korps in die lewe te roep.

Sodoende het Adolf Schiel weer 'n weg ingeslaan waarop selfs sy lewe van hom geëis kon word en hy dit vrywillig sou gee vir die vryheid en onafhanklikheid van die land wat hy as sy eie aangeneem het.

ywerig het kwaadwillige persone geprobeer om Schiel op militêre gebied by die Regering in onguns te bring en die hek vir verdere opgang vir hom te sluit.

In April 1899 het kommandant Schiel die staatsekretaris verwittig dat hy daarvan bewus is dat verskillende persone wat hom vyandiggesind is, die staatspresident meegedeel het dat die manskappe in die fort teen hom (Schiel) gekant is, omdat hy te hard en streng teen hulle opgetree het. As bewys van die onware en lasterlike aard van die stories wat by die president aangedra is, het Schiel twee adrese van die besettingsmag van die Johannesburgse fort, waaruit geblyk het dat hulle volkome tevrede met hul kommandant se optrede was, voorgelê.⁽¹⁴⁾

Die staatsekretaris het die saak met president Kruger bespreek en kon kommandant Schiel daarna meedeel dat die staatspresident nooit die gerugte geglo het nie „en er daarom ook op heeft aangestaan u in uwe positie aan het Fort te laten blijven”.⁽¹⁵⁾

Schiel vrees vir oorlog. Die aanvalle op Schiel se persoon, die pogings om hom uit sy betrekking te lig en bevordering aan hom te ontsê, sowel as die feit dat hy sy fort aan die offisiere van die Staatsartillerie moes afgee, het tog nie meegebring dat die wakkere kommandant belang in die fort verloor het nie. Intendeel: hy was een van die weinige ingeligte persone wat reeds in April van 1899 duidelik laat blyk het, dat hy geen hoop op die diplomatieke onderhandelings tussen die Suid-Afrikaanse Republiek en Brittanje gevestig het nie. Dit was vir hom toe reeds baie duidelik dat die ontsettende kryg teen die magtige Albion nie meer afgewend kon word nie.

Op 'n wyse wat so eie aan hom was het die besef van die worstelstryd wat in 'n afgryslieke gedaante voor die deur gestaan het, hom nie lamgeslaan en ontmoedig nie. Dit het hom, daarenteen, tot onmiddellike en energieke optrede aangemoedig. Beide die Regering en Schiel het die

noodsaaklikheid/...

14) T.A. SS. R.5738/99. A. Schiel aan SS. dd. 17 April 1899.

15) Ibid. SS. aan A. Schiel dd. 21 April 1899.